

2017

Raadsleden met een hart voor Brabant

Tamara Metze-Burghouts
Wageningen University and Research
Janneke Rutgers-Zoet
m.m.v. Martijn Groenleer TIREG

maart 2017

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	2
SAMENVATTING EN AANBEVELINGEN	3
1. AANLEIDING EN DOELSTELLING	4
LEESWIJZER	4
2. DEMOCRATISCHE LEGITIMITEIT VAN REGIONALE SAMENWERKING	5
3. RAADSLEDEN IN REGIO HART VAN BRABANT	7
SURVEY	7
BOUWSTENEN VOOR SCENARIO'S	12
4. GLUREN BIJ DE BUREN EN VERDER: DE CASESTUDIE	14
4.1. DE ACHT REGIO'S IN HET KORT	14
4.2. INFORMATIEVOORZIENING	17
4.3. VERTEGENWOORDIGENDE ROL	19
4.4. KADERSTELLEENDE ROL	20
4.5. CONTROLERENDE ROL	22
4.6. CONCLUSIES: BOUWSTENEN VOOR HART VAN BRABANT	23
5. INTERACTIEVE SESSIE MET RAADSLEDEN	25
6. RESULTATEN EN AANBEVELINGEN: HANDELINGSPERSPECTIEVEN VOOR BETROKKEN RAADSLEDEN	27
FORMELE ROLLEN: DRIE SCENARIO'S	27
DYNAMISCHE, LERENDE EN INNOVERENDE INVLOED EN BETROKKENHEID	28
HUISKAMER VAN HART VAN BRABANT	29
AANBEVELINGEN	29
BIJLAGE 1: MOTIE 1 - SCENARIO'S DEMOCRATISCHE STURING BINNEN REGIO HART VAN BRABANT	30
BIJLAGE 2 SURVEY RESULTATEN	31
BIJLAGE 3: SCHEMA MET OVERZICHT 9 REGIO'S	54
BIJLAGE 4: REFERENTIES CASESTUDIES	57

Samenvatting en aanbevelingen

Naar aanleiding van de motie 'scenario's democratische sturing in Regio Hart van Brabant' - ingediend tijdens de Verenigde Vergadering van 19 maart 2016 - is dit onderzoek geïnitieerd. De centrale vraag luidt: *Welke rol spelen raadsleden in de Regio Hart van Brabant in de regionale besluitvorming, en welke rol zouden zij willen en kunnen spelen?*

Om deze vraag te beantwoorden is (1) een survey uitgezet onder raadsleden en collegeleden van de regio Hart van Brabant, (2) een verkenning verricht naar de rol van raadsleden in andere regio's en (3) een interactieve sessie met raadsleden en collegeleden georganiseerd (tijdens de Radenavond van 16 november 2016). Niet alleen het aannemen van deze motie maar ook de respons in het survey (32%) en de opkomst tijdens de interactieve sessie laten zien dat raadsleden in Regio Hart van Brabant erg betrokken zijn bij het thema democratische sturing.

Op basis van de onderzoeksresultaten – met name de case studie - onderscheiden we drie scenario's voor de formele invloed van raadsleden op regionale besluitvorming; een zware en een lichte vorm en een variant daar tussenin. In zware varianten is er bijvoorbeeld een regionaal raad en hebben raadsleden structureel stemrecht. In lichtere varianten is die invloed via de eigen gemeenteraden georganiseerd. In alle varianten worden raadsleden tenminste passief geïnformeerd (dus via websites, e-mails, nieuwsbrieven etc.). Juist in lichtere varianten is het van belang om ook op meer interactieve manier uitwisseling te organiseren, bijvoorbeeld via themabijeenkomsten of regiofestivals. Via die meer interactieve en innovatieve manieren van informatie-uitwisseling oefenen raadsleden invloed uit op wat de Raad voor het openbaar bestuur een dynamische en lerende manier noemt.

Het samenwerkingsverband Regio Hart van Brabant is in de huidige vorm – wat betreft de formele invloed van raadsleden – te typeren als een lichte tot midden variant. Er is geen regionaal raad met permanent stemrecht; maar via de algemene Verenigde Vergadering kunnen raadsleden wel direct stemrecht vragen. Bovendien zijn er themabijeenkomsten en radendagen die voor informatie-uitwisseling en invloed uitoefening zorgen. Uit survey en interactieve sessie blijkt, dat gemiddeld genomen voorkeuren uitkomen in het middelste scenario. De raadsleden en collegeleden hebben geen wens tot grote structurele veranderingen, maar er is wel behoefte aan verbetering van de dynamische en meer lerende kant van samenwerking (anticiperen, leren, gezamenlijk evalueren, ontwikkelen, aanpassen).

Vier mogelijke verbeteringen die uit het survey en de interactieve sessie komen, zijn:

- a. *Meer regionale bijeenkomsten* – soms informatief en soms meer kaderstellende/controlerend, maar zeker meer interactief.
- b. *Meer informatievoorziening*
- c. *Raadsleden vroegtijdig betrekken*. Hier was variatie te zien van vast agendapunt in gemeentelijke commissievergaderingen, tot toegankelijke informatie(systemen)
- d. *Betere monitoringsinstrumenten*, zoals een dashboard of website of periodiek regionaal overleg.

Verdere aanbevelingen:

- Laat wijzigingen in de (besluitvormings-) structuur altijd de inhoud volgen.
- Het is aan te bevelen om op gezette tijden te reflecteren *samen met raadsleden* op mogelijke structuurwijzigingen: reden voor samenwerking veranderen en de match tussen inhoud en structuur moet gemonitord worden.
- Voeg aan de drie H's (Hart, Huisvrienden en Huisregels) nog een extra H die aandacht voor democratische legitimiteit op een dynamische manier waarborgt: de Huiskamer. Een plek voor bijvoorbeeld procesbewaking (vroegtijdig betrekken raadsleden), advies richting bestuur, monitoring, interactieve sessies en regionale agendasetting. Dit kan tijdens radendagen of een algemene verenigde vergadering naar behoefte worden gedaan.
- Op een lerende en reflecterende manier werken: geen lessen lezen en politieke afrekening, maar gezamenlijk leren en zoeken naar verbeteringen. Dit betekent vooral dat bijeenkomsten op meer interactieve wijze georganiseerd kunnen worden.

1. Aanleiding en doelstelling

Op 19 maart 2016 diende een aantal raadsleden een motie in tijdens de Verenigde Vergadering van de regio (zie bijlage 1). De motie met de naam ‘Scenario’s democratische sturing in de regio Hart van Brabant’ behelsde een verzoek om ‘in samenspraak met een delegatie van bestuurders en raadsleden een aantal scenario’s te ontwikkelen hoe er in de regio op meer democratische wijze vorm gegeven kan worden aan meningsvorming en besluitvorming op dossiers die een regionale aanpak verlangen’. Dit rapport vormt onderdeel van de uitwerking van dit verzoek. De vraag die centraal staat is:

Welke rol spelen raadsleden in de regio Hart van Brabant in de regionale besluitvorming, en welke rol zouden zij willen en kunnen spelen?

Daarbij hanteerden we de volgende deelvragen:

- a. *Hoe percipiëren raadsleden en collegeleden hun huidige betrokkenheid bij de regio?*
- b. *Op welke manieren worden raadsleden in andere regio’s betrokken?*
- c. *Op welke manieren kunnen en willen raadsleden in de regio Hart van Brabant betrokken worden in het besluitvormingsproces?*

Om deze vraag en deelvragen te beantwoorden, hebben onderzoekers van Wageningen University and Research (dr. T. Metz), het Tilburg Center for Regional Law and Governance, (Prof. dr. M. Groenleer) en Janneke Rutgers, promovendus en zelfstandig ondernemer (1) een survey uitgezet onder raadsleden en collegeleden van de regio Hart van Brabant (2), een verkenning verricht naar de rol van raadsleden in andere regio’s (3) en een interactieve sessie met raadsleden en collegeleden georganiseerd (tijdens de Radenavond van 16 november 2016). In deze interactieve sessie is in groepen gewerkt om met input uit het survey en de casusverkenning handelingsperspectieven te ontwerpen voor raadsleden in Regio Hart van Brabant. Het onderzoek vond plaats onder begeleiding van een afvaardiging van raadsleden, griffiers, en collegeleden uit de regio, met ondersteuning van medewerkers van het programmabureau Hart van Brabant.

Leeswijzer

In dit rapport vindt u allereerst in hoofdstuk 2 een beknopte plaatsing van deze vraag van de raadsleden in de actuele discussie over de democratische legitimatie van regionale samenwerking. In hoofdstuk 3 vindt u een beschrijving van Regio Hart van Brabant en de wijze waarop raadsleden betrokken zijn. In dit deel vindt u ook de resultaten van het survey – dat een indruk geeft van de perceptie van de betrokkenheid van raadsleden onder raadsleden en collegeleden. In hoofdstuk 4 presenteren we de resultaten van het ‘gluren bij de burens (en verder)’: hoe betrekken andere regio’s de raadsleden? In hoofdstuk 5 leest u de bevindingen van de interactieve sessie tijdens de Radenavond op 16 november met betrekking tot de controlerende, kaderstellende en vertegenwoordigende rol van raadsleden. Tot slot schetsen we in hoofdstuk 6 mogelijke handelingsperspectieven om raadsleden met een hart voor de regio goed betrokken te houden.

2. Democratische legitimiteit van regionale samenwerking

Het belang van de regio neemt toe. Op allerlei terreinen en met uiteenlopende redenen zoeken gemeenten regionale samenwerking op: om de economische krachten te bundelen, om gezamenlijk zorg in te kopen, om de regio nationaal of zelfs internationaal op de kaart te zetten, om ambtelijke kennis en kunde te versterken etc. Het toegenomen belang van de regio roept vragen op over de democratische legitimatie van regionale samenwerking (Boogers et al 2016¹). In 2014 werd bijvoorbeeld door De Tweede Kamer de motie van het lid Bergkamp aangenomen. In de motie werd de regering verzocht in overleg te treden met de Raad voor het openbaar bestuur (Rob), om onderzoek te verrichten naar de vraag hoe democratische legitimiteit van de regionale samenwerkingsverbanden (met name op het sociale domein) kan worden geborgd. Zoals de Rob (2015²) in een onderzoek naar aanleiding van deze motie schrijft, is democratische legitimiteit een begrip dat vele aspecten kent. In de kern bestaat het beginsel democratische legitimiteit uit drie delen (zie ook Bovens en Scheltema, 1999, p. 141-142³):

1. de eis van algemeen (actief en passief) kiesrecht: burgers moeten invloed kunnen uitoefenen op de samenstelling van vertegenwoordigende lichamen;
2. de eis van democratische sturing: vertegenwoordigende lichamen moeten richting kunnen geven aan het overheidsoptreden;
3. de eis van democratische verantwoording: vertegenwoordigende lichamen moeten in staat zijn om het overheidsoptreden te controleren en betrokkenen te vragen hierover verantwoording af te leggen.

Democratische legitimiteit van regionale samenwerking bestaat dus uit meer dan alleen de invloed van raadsleden op het besluitvormingsproces. Maar raadsleden hebben wel een belangrijke rol te spelen om de democratische sturing en verantwoording te borgen (punt 2 en 3). In de dagelijkse praktijk, blijkt dit een worsteling (Rob 2015). In verschillende onderzoeken, onder andere van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de Raad voor Griffiers en de Rob, maar ook van de Universiteit van Twente is de democratische legitimiteit van de regio onderzocht.

Onderzoek van Boogers et al (2016) laat zien dat 73 procent van de griffiers van alle 393 gemeenten in Nederland van mening is dat raadsleden voldoende (meer dan gemiddeld) invloed hebben op regionale samenwerking. Maar eerder onderzoek van dezelfde onderzoekers laat ook zien dat die invloed niet heel groot geacht wordt: "Slechts 28 procent (van de griffiers) is het zeer eens met de stelling dat gemeenteraden in een vroeg stadium bij dergelijke beslissingen worden betrokken. En 31 procent onderschrijft zonder reserve de stelling dat raden beschikken over voldoende mogelijkheden om in de besluitvorming hun opvattingen kenbaar te maken. Over de feitelijke invloed van raden op regionale besluitvorming zijn de griffiers evenmin uitgesproken positief. 31 procent geeft met stelligheid aan dat standpunten van de raad in een aantal gevallen invloed hadden op regionale besluiten" (Boogers et al 2015, p.31⁴). Ook blijkt uit onderzoek van Raadsld.nu uit begin 2014 dat zeven van de tien raadsleden het toenemende aantal regionale samenwerkingsverbanden een bedreiging voor de lokale democratie vindt. In plaats van 'verlengd' lokaal bestuur wordt er dan van 'verlegd' lokaal bestuur gesproken. Ook de Rob signaleert dat gemeenteraadsleden afstand ervaren, en zij geeft aan dat de betrokkenheid van raadsleden essentieel is. Echter, voegt zij daar aan toe, dit moet van een statische betrokkenheid (organisatiestructuren, uitvoeren, beheersen, verantwoorden) veranderen naar een relatie

¹ Marcel Boogers, Pieter-Jan Klok, Bas Denters, and Maurits Sanders (2016) *Inter-municipal cooperation: a democratic deficit?* Paper for NiG Annual Work Conferenc, Antwerpen 24 November 2016.

² ROB (2015) Eerste deel advies, democratische legitimiteit regionale samenwerkingsverbanden, Den Haag.

³ Bovens, M.A.P., en M. Scheltema, (1999) *Rechtsstatelijke redeneerpatronen*, in Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. *Over publieke en private verantwoordelijkheden*.

⁴ Marcel Boogers, Bas Denters, Maurits Sanders (2015) *Effecten van regionaal bestuur: Quick scan van de effectiviteit en democratische kwaliteit van regionaal bestuur*, Universiteit van Twente.

tussen raadsleden en regiobesturen met een dynamische kwaliteit: anticiperen, leren, gezamenlijk evalueren, ontwikkelen, aanpassen (Rob, 2015)⁵.

Hoe staat het ervoor in de regio Hart van Brabant? Hoe geven andere regio's vorm aan democratische legitimiteit? En wat zijn mogelijke manieren om raadsleden te betrekken? Hieronder vindt u een weergave van de resultaten van het survey, de casusverkenning en van de opgehaalde ideeën en handelingsperspectieven in de workshop.

⁵ Rob (2015) *Wisselwerking Naar een betere wisselwerking tussen gemeenteraden en de bovengemeentelijke samenwerking*, Den Haag.

3. Raadsleden in Regio Hart van Brabant

De regio Hart van Brabant is een samenwerkingsverband van de gemeenten Dongen, Gilze en Rijen, Goirle, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Oisterwijk, Tilburg en Waalwijk die samenwerken binnen een Gemeenschappelijke Regeling. Hierin is bepaald dat de colleges van burgemeester en wethouders van de negen gemeenten op verschillende terreinen gemeenschappelijke belangen hebben. En dat zij door middel van samenwerking deze belangen willen behartigen.⁶ De burgemeesters van de gemeenten vormen het Algemeen Bestuur van de regio. Op verschillende thema's vindt er regelmatig overleg plaats tussen de portefeuillehouders in de regio. Dit gebeurt tijdens de Hart van Brabantdagen. Ook overleggen de secretarissen van de samenwerkende gemeenten met regelmaat in de Kring van Gemeentesecretarissen. Medewerkers van het programmabureau verzorgen het dagelijks management binnen de regio.

Raadsleden uit de negen gemeenten zijn op een aantal manieren betrokken bij de regionale samenwerking Regio Hart van Brabant. Zonder compleet te zijn, noemen we er hier een aantal: gemeenteraadsleden ontvangen informatie over de regio van vertegenwoordigers in de regio (wethouders en burgemeesters), via informatieverstrekking en discussies op Hart van Brabantdagen, via wethouders die portefeuillehouders zijn, in themasessies, via nieuwsbrieven, via informatie op de website van de regio en in gesprekken over de manieren waarop besluitvorming georganiseerd moet zijn. Ook hebben raadsleden een formele rol in de besluitvorming over regionale beslissingen in de eigen gemeenteraad, over de meerjarenagenda, begroting en jaarrekening. Daarnaast kunnen raadsleden in de regio een Verenigde Vergadering uitroepen als zij inhoudelijke of procesmatige thema's regionaal aan de orde willen stellen. Tot slot is er ook aandacht voor inhoudelijke contacten die niet meteen de besluitvorming raken, zoals tijdens de *social innovation* excursies en via een colлетour.

Survey

In september 2016 is er per mail een oproep uitgezet door het programmabureau in samenwerking met de gemeentegriffiers. Alle raadsleden en collegeleden in Regio Hart van Brabant hebben deze mail met de vraag een online survey in te vullen ontvangen. Er is een keer een herinnering verstuurd.

Het doel van dit survey was om na te gaan hoe raads- en collegeleden hun huidige rol en betrokkenheid in het regionale samenwerkingsverband Hart van Brabant percipiëren. Naast het in kaart brengen van die percepties hebben we ook suggesties opgehaald. Deze suggesties zijn later tijdens de interactieve sessie gebruikt als bouwstenen voor het nadenken over mogelijke (andere, betere) manieren van betrokkenheid van raadsleden.

We hebben meerkeuze- en open vragen gesteld op de volgende thema's:

- Betrokkenheid bij samenwerking Hart van Brabant (vragen over belang van samenwerking, wie kent u, gevoel van betrokkenheid);
- Informatievoorziening;
- Invloed op regionale agenda;
- Controlerende rol binnen samenwerking.

Daarnaast zijn we nagegaan wat ervaringen zijn met de:

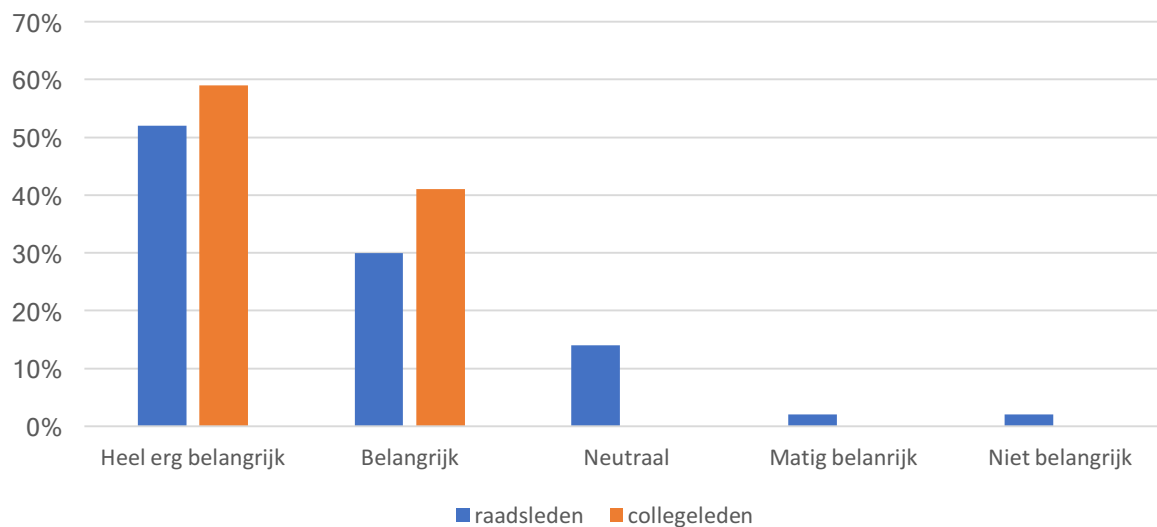
- Regionale bijeenkomsten;
- Betrokkenheid inwoners bij regionale samenwerking;
- Regionale samenwerking in het algemeen.

⁶ Zie Wet technische informatie Gemeenschappelijke Regeling Hart van Brabant (via decentrale.regelgeving.overheid.nl).

De respons was 32% (84 van de 262 raads- en collegeleden in de regio). Hoewel de response relatief goed is⁷, is het aantal niet representatief voor de gehele groep van raads- en collegeleden. Daarom geven de resultaten alleen een indicatie van wat er leeft onder raads- en collegeleden binnen de regio Hart van Brabant.

In dit deel van het rapport halen we de thema's naar voren die voor de rol van raadsleden in de regio het belangrijkste zijn. Dit zijn ook de onderwerpen die gepresenteerd zijn tijdens de Radenavond op woensdag 16 november 2016. Bovendien sluiten we af met een bundeling van de suggesties van respondenten, zoals die in de enquête zijn gedaan. Deze suggesties hebben we in overleg met de begeleidingscommissie op deze wijze gebundeld en zijn ook tijdens de Radenavond gebruikt in de interactieve sessie. Voor de volledige resultaten van het survey verwijzen we u naar Bijlage 2. Daar zijn ook alle genoemde suggesties te vinden.

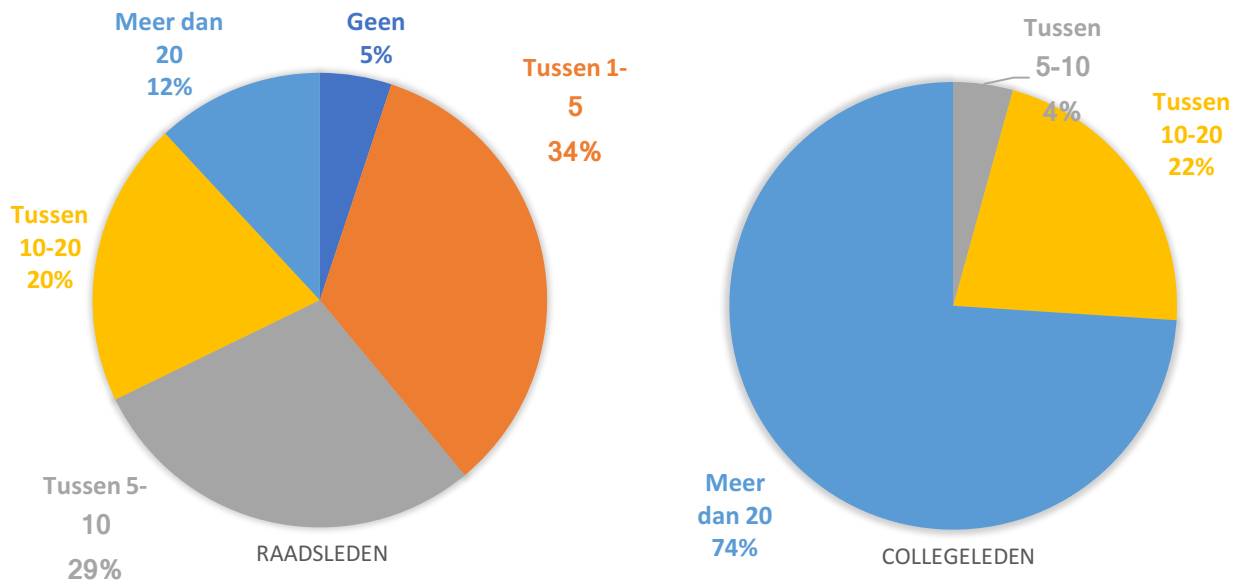
Figuur 1: Het belang van regionale samenwerking (in het algemeen)

Zowel collegeleden (100%) als raadsleden (96%) erkennen het belang van regionale samenwerking. Waarbij collegeleden dit belang iets meer onderschrijven dan raadsleden die er vaker neutraal in staan. Een enkeling vindt regionale samenwerking matig of niet belangrijk.

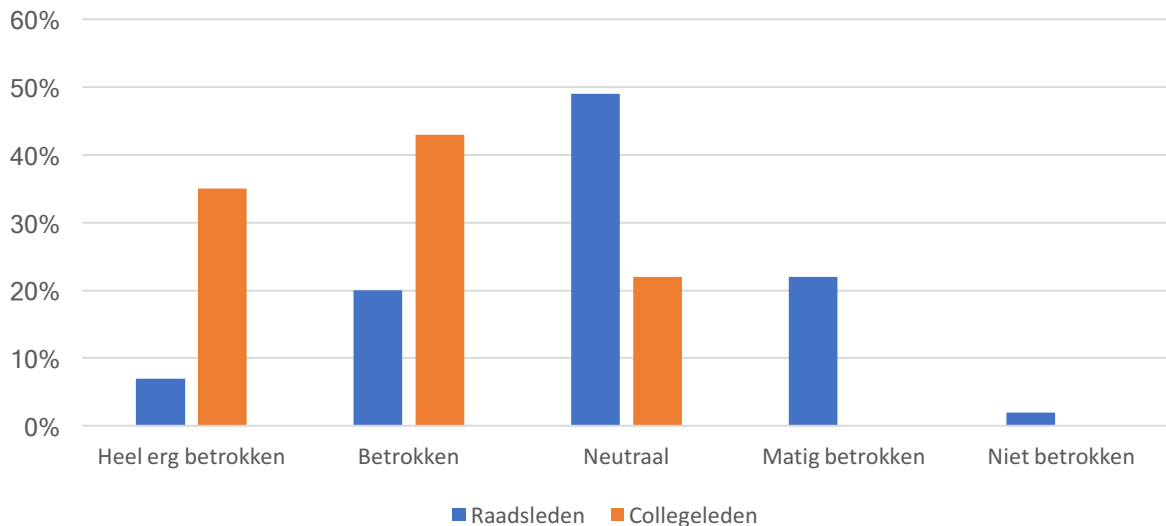
⁷ Gemiddeld genomen hebben 'interne surveys' een 30-40% response rate. Externe survey's hebben gemiddeld een 10-15% response rate, volgens <https://www.surveygizmo.com/survey-blog/survey-response-rates/>

Figuur 2: Wie kent wie over de gemeentegrens?

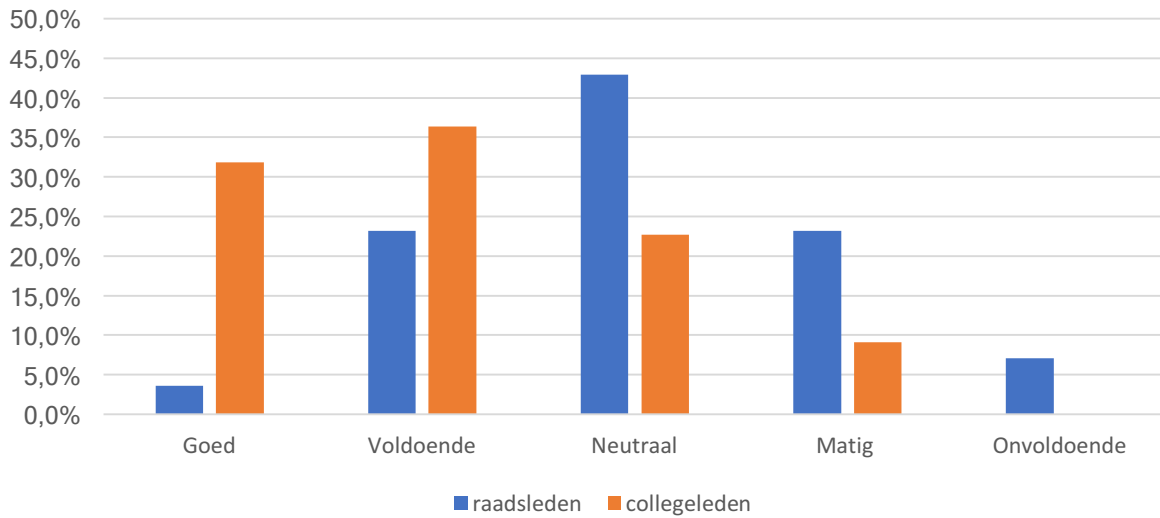
In het algemeen hebben collegeleden meer contacten met raadsleden of collegeleden van andere gemeenten. 74% van de 24 collegeleden die het survey hebben ingevuld heeft contact met meer dan 20 raads-/collegeleden buiten de eigen gemeente. Van de 60 raadsleden die het survey hebben ingevuld is dit 12%. 63% van de raadsleden kent wel tussen de 1-10 raadsleden en/of collegeleden over de gemeentegrens heen.

Figuur 3: Het gevoel van betrokkenheid bij de regio Hvb

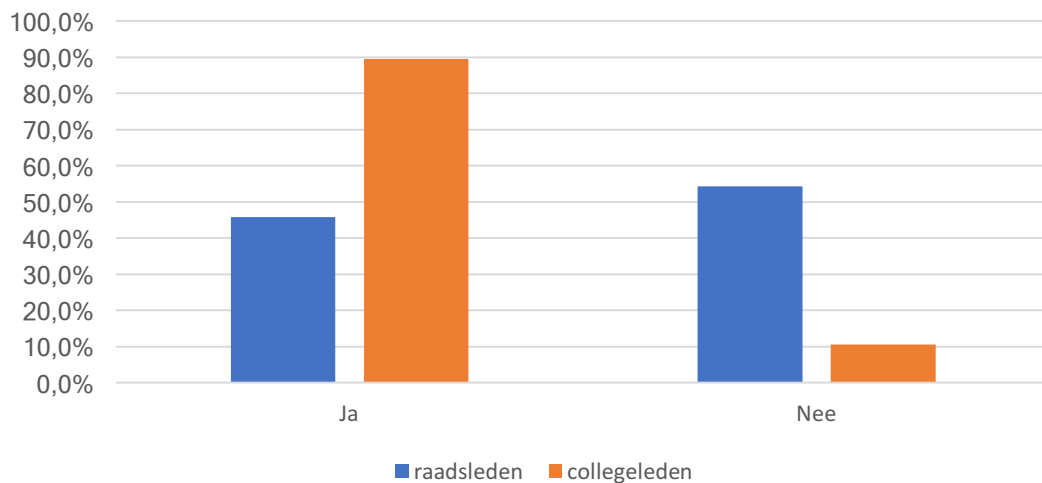
Raadsleden voelen zich in het algemeen iets minder betrokken bij de regio dan collegeleden. Toch geeft in totaal 76% aan zich neutraal tot heel erg betrokken te voelen. Onder collegeleden is dit 100% van de respondenten. In de toelichting gaven respondenten aan dat de betrokkenheid verschilt per onderwerp en dat het oplossen van regionale vraagstukken de regio sterker maakt.

Figuur 4: Informatievoorziening over regio HvB

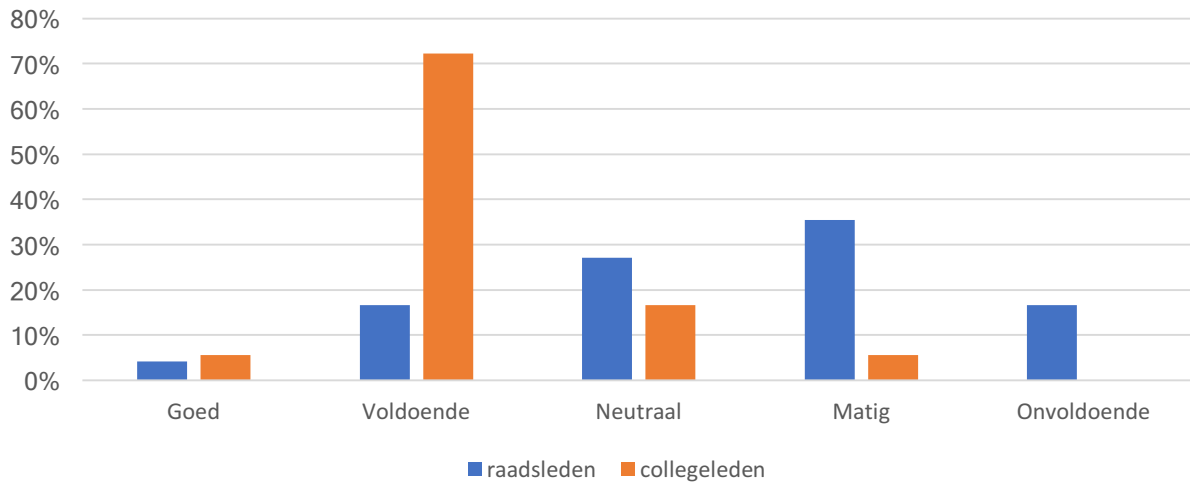
De meningen over de informatievoorziening lopen uiteen. De vraag was of deze voldoende is om de samenwerking vorm en inhoud te geven. Van de raadsleden antwoordt 43% met 'neutraal' en 27% met voldoende tot goed. 30% vindt de informatievoorziening matig tot onvoldoende. De collegeleden zijn over het algemeen positiever. 72% vindt dit voldoende tot goed en 32% antwoordt met neutraal-matig.

Figuur 5: Invloed op besluitvorming in HvB

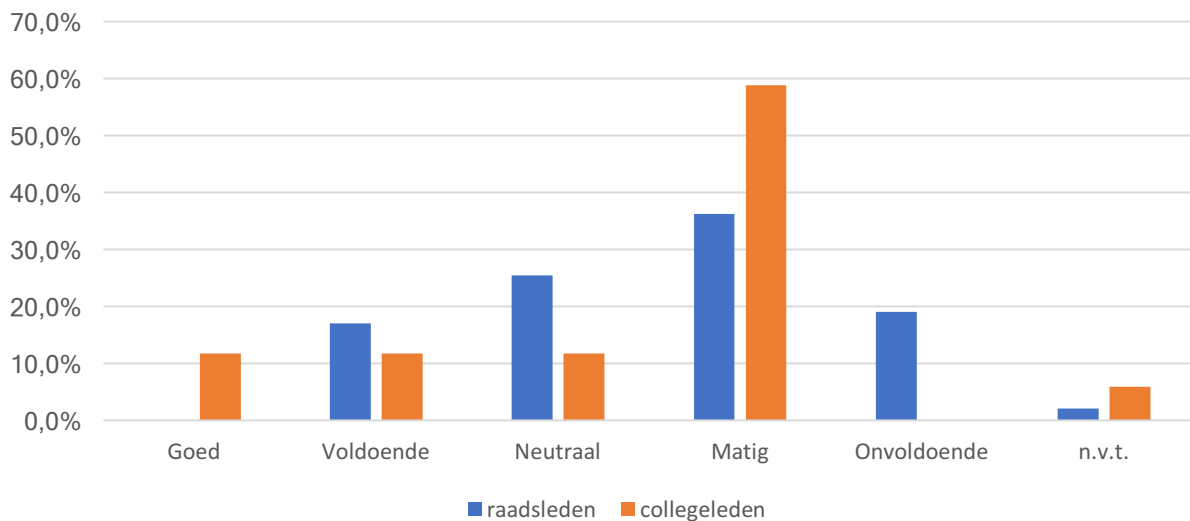
Op de vraag of zij invloed uitoefenen op de regionale agenda zoals die wordt opgesteld door het algemeen bestuur - dus werkelijk invloed hebben op de inhoud daarvan - antwoordt 46% van de raadsleden 'ja'. Een meerderheid van 54% procent vindt dat zij geen invloed uitoefent (overigens gaf 1 respondent daarbij ook aan dat dit niet wenselijk is, gezien het type regeling). Bijna 90% van de collegeleden heeft het idee invloed op de regionale agenda uit te oefenen. 10% is van mening geen invloed uit te oefenen.

Figuur 6: Mate van invloed

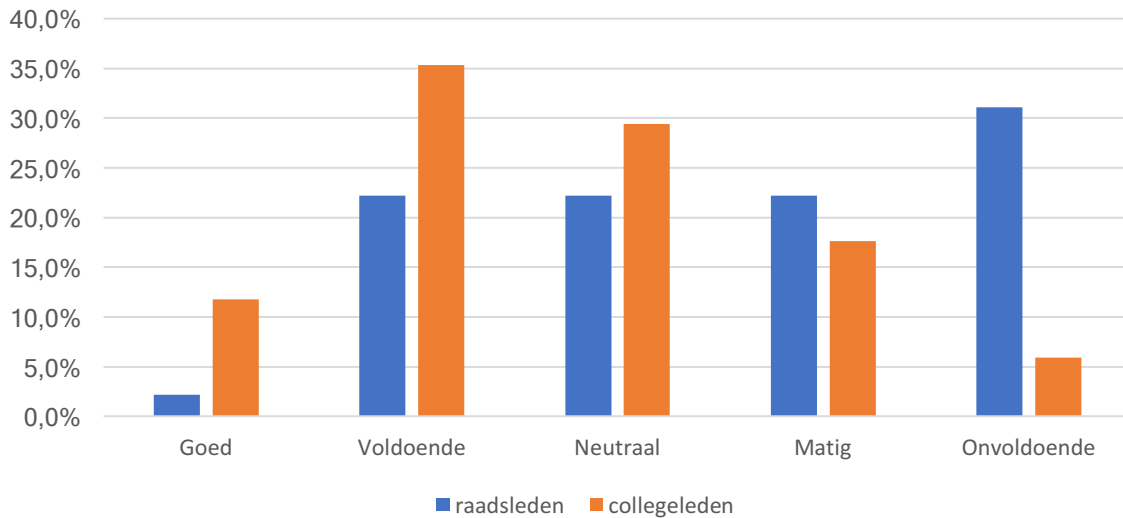
Een andere vraag is, of respondenten ruimte ervaren in het besluitvormingsproces om invloed uit te oefenen. Zijn er genoeg mogelijkheden daartoe? In antwoord op de vraag of er voldoende mogelijkheden zijn om invloed uit te oefenen, zegt 78% van de collegeleden voldoende tot goed. Dit percentage ligt anders bij raadsleden: 21% vindt de beïnvloedingsmogelijkheden voldoende tot goed. 22% van de collegeleden antwoordde neutraal tot matig. Dit was onder raadsleden 62%. Van deze laatste groep gaf 17% aan dat dit onvoldoende is.

Figuur 7: Mogelijke controle op het besluitvormingsproces

In het survey stond ook een vraag naar de controlemogelijkheden voor raadsleden op de regionale besluitvorming. Opvallend genoeg vindt 59% van de collegeleden dit matig tegenover 36% van de raadsleden. Ook geeft 6% van de collegeleden aan dat dit niet van toepassing is (dit kan overigens betekenen ze de vraag niet van toepassing vonden, omdat zij collegelid zijn). 24% van de collegeleden antwoordde met voldoende tot goed. Dit was onder raadsleden 17%. Enkele respondenten verklaarden dat controle vaak alleen de jaarrekening betreft en dat veel beslissingen genomen worden op het niveau van colleges.

Figuur 8: Representatie van inwoners

Tot slot, de vraag naar de mate waarin raadsleden en collegeleden het gevoel hebben dat zij de stem van inwoners van hun gemeente kunnen representeren. Ruim 47% van de collegeleden waardeert dit met goed of voldoende. Van de collegeleden vindt ook 24% dat dit matig of onvoldoende is. Van de raadsleden is 24% van mening dat dit goed of voldoende is. Een meerderheid van 53% is van mening dat dit matig tot onvoldoende is.

Bouwstenen voor scenario's

Uit de meer dan 42 suggesties voor verbeteringen op gebied van informatievoorziening, invloed op de regionale agenda en controle door raadsleden op de besluitvorming, hebben we een thematische bundeling gemaakt. Daaruit zijn de onderstaande bouwstenen gekomen. Deze hebben we in de interactieve sessies met raadsleden en collegeleden voorgelegd. Veel van de suggesties betroffen de informatievoorziening, en de wijze van betrekken en communicatie. Kortweg zou gesteld kunnen worden dat er behoefte is aan meer beknopte informatie en aan meer interactieve sessies, op thema georganiseerd. Dit sluit aan bij het Rob-advies waarin gesteld wordt dat voor de dynamische kwaliteit van de relaties tussen raadsleden een besturen aandacht behoeft. Met andere woorden: de (statische) structuur moet op orde zijn en passend zijn bij het soort samenwerkingsverband. Maar misschien nog wel belangrijker is het gezamenlijke anticiperen, leren, evalueren, ontwikkelen, aanpassen (Rob, 2015). Hier blijken ook duidelijk punten voor verbetering in de regio Hart voor Brabant te liggen volgens raadsleden en collegeleden. In de interactieve sessie zijn deze bouwstenen, samen met bouwstenen uit de casus (zie hoofdstuk 4) geselecteerd (wel, niet, doen we al, misschien) en geprioriteerd.

Tabel 1: Bouwstenen vanuit survey

Bouwsteen	Toelichting
Procesmatig overzicht (infogram)	<i>Overzicht van bijvoorbeeld: alle regionale raadsleden en hun portefeuille; waar en wanneer raadsleden inspraak hebben; informatiestromen; planning regionale bijeenkomsten.</i>
Inhoudelijk overzicht (infogram)	<i>Overzicht van: alle regionale onderwerpen; samenhang van beleidsterreinen.</i>
Monitoring regionale projecten	<i>Zichtbare regionale voortgang, bijvoorbeeld door een online tijdlijn met links naar bestuurs- en beleidsdocumenten.</i>
Helder taalgebruik in nota's	<i>Helder formuleren, vermijden of toelichten jargon, voorbeelden geven. Verslaglegging levendig d.m.v. regionale werkbezoeken of persoonlijke verslaglegging van wethouder in gemeenteraad.</i>
Regionale informatie verbinden met gemeente en/of met actualiteit	<i>Informatie uitsplitsen per gemeente. Het delen van standpunten van gemeenteraden over regionaal dossiers. En/of de relatie met actualiteit weergeven.</i>
Raadsleden vroegtijdig betrekken bij regionale ontwikkelingen	<i>Regionale conceptagenda vroegtijdig versturen voor inbreng raadsleden. Raadsleden 'aan de voorkant' meenemen in regionale ontwikkelingen.</i>
Regionale overlegmomenten	<i>Bijvoorbeeld: Verenigde Vergadering vaker laten plaatsvinden, meer enthousiasmerende themasessies, aparte bijeenkomsten voor actuele zaken, informele bijeenkomsten om contacten te intensiveren, bijeenkomsten van raadsleden met dezelfde portefeuille, overlegmomenten organiseren tussen partijen/fracties in de regio met dezelfde politieke kleur.</i>
Regionale werkgroep van raadsleden	<i>Werkgroep van raadsleden denkt mee over regionale zaken en heeft direct contact met bestuur van de regio.</i>
Proactieve communicatie	<i>Bijvoorbeeld: Periodieke nieuwsbrief, communicatie via fractievoorzitters, sociale media, informatie per post verzenden, app met 'highlights'.</i>
Online regionaal platform (evt. App)	<i>Online kennisdelen, communiceren en vragen stellen. Kan ook dienen voor het peilen van stemmen over bepaalde onderwerpen en het vermelden van regionale kengetallen en indicatoren.</i>
Actieve houding van raadsleden	<i>Gemeenteraad neemt initiatief om opvattingen te delen en initiatieven te nemen op regionale thema's.</i>
Ambtelijke capaciteit en kwaliteit	<i>Ter ondersteuning van het regionale proces is voldoende ambtelijke capaciteit en kwaliteit gewenst.</i>
Transparantie en vertrouwen	<i>Verbeteren van de cultuur rondom regionale samenwerking.</i>

4. Gluren bij de burens en verder: de casestudie

Hoe worden raadsleden in andere regio's betrokken? Dat was de deelvraag die we in dit onderdeel, de casestudy, centraal stelden. Doel was te verkennen hoe andere regio's de rol van raadsleden invullen en na te gaan wat mogelijke interessante opties zijn voor de raadsleden in de regio Hart van Brabant. In samenspraak met de begeleidingscommissie selecteerden we acht regio's in Nederland: Drechtsteden, Twente, Metropoolregio Eindhoven, Metropoolregio Rotterdam-Den Haag, West-Brabant, Rivierenland, Achterhoek en Stedendriehoek. De regio's zijn gekozen op basis van de voorkeuren aangegeven in de motie (dat waren Rotterdam-Den Haag, Twenteraad, Arnhem-Nijmegen en Drechtsteden). Daarbij is Arnhem-Nijmegen afgefallen omdat er momenteel nauwelijks nog sprake is van regionale samenwerking. Verder hebben we regio's geselecteerd waar democratische legitimiteit ook een thema is, en interessante ontwikkelingen plaatsvinden, en verder is de selectie gebaseerd op variatie in schaal, in zwaarte van samenwerking en in de inhoudelijke thema's waarop wordt samengewerkt.

Voor ieder samenwerkingsverband hebben we kort in kaart gebracht, wat voor soort samenwerking er is en wat de formele (intergemeentelijke) governance structuur is. Daarnaast hebben we vooral gekeken naar de rol van raadsleden op vier thema's, die ieder zowel voor de meer formele structuur maar ook voor de meer dynamische aspecten (anticiperen, leren, gezamenlijk evalueren, ontwikkelen, aanpassen) zijn bekeken. Dit laatste kon echter maar in beperkte mate onderzocht worden omdat wij ons voornamelijk baseren op regiodocumenten en regiowebsites (zie voor een overzicht van de bronnen bijlage 4). De thema's zijn:

1. informatievoorziening;
2. vertegenwoordigende rol;
3. kaderstellende rol;
4. controlerende rol.

Met behulp van bestaande documenten is er gekeken naar instrumenten die gebruikt worden in de verschillende regio's. Kanttekening hierbij is dat uit de documenten vaak niet valt op te maken of een dergelijk instrument of methode ook goed werkt. Het beoordelen van de efficiëntie en effectiviteit valt dan ook buiten de scope van dit onderzoek.

4.1. De acht regio's in het kort

We geven hier eerst een korte typering van de acht regio's; de wettelijke regeling waar de acht regio's gebruik van maken, de formele bestuursstructuur en de manier waarop de raden formeel betrokken zijn. We vermelden of het gaat om een raadsregeling, collegeregeling of gemengde regeling en baseren ons op de definities hiervan beschreven door de VNG (2015)⁸. Omdat de regio's soms verschillende Gemeenschappelijke Regelingen hebben kan het samenwerkingstype nog wel eens per regeling verschillen. Ook geven we kort aan wat de onderwerpen zijn waarop zij regionaal samenwerken. Dit is van belang omdat dit mede bepaalt in welke mate raden geïnformeerd worden en invloed kunnen uitoefenen.

Drechtsteden (raadsregeling): In de Drechtstedenregio werken zes gemeenten samen op basis van een Gemeenschappelijke Regeling. Het dagelijks bestuur van de regio bestaat uit burgemeesters en wethouders. Raadsleden vormen het algemeen bestuur: de Drechtraad. Iedere fractie binnen de zes gemeenteraden heeft één vertegenwoordiger in de Drechtraad. Elk lid heeft zijn eigen stemgewicht dat afhangt van het aantal

⁸ VNG (2015) *Intergemeentelijke Samenwerking toegepast; Handreiking voor toepassing van de wet gemeenschappelijke regelingen*, Den Haag

stemmen die zijn partij bij de gemeenteraadsverkiezingen heeft behaald. Economie, regioprofilering en zorg voor zelfredzaamheid van inwoners zijn de onderwerpen waarop regionaal wordt samengewerkt.

Twente (collegeregeling): De regio Twente bestaat uit veertien samenwerkende gemeenten. Zij hebben twee Gemeenschappelijke Regelingen: de Regio Twente (voor beleidsmatige onderwerpen) en het Twentebedrijf (voor bedrijfsvoering). Het Algemeen Bestuur van de regio wordt gevormd door een lid uit het college van burgemeester en wethouders van elke gemeente. Hoewel de Twenteraad (bestaande uit alle raadsleden in de regio) bestuursopdrachten kan verstrekken ligt de formele besluitvorming bij de lokale gemeenteraden. Men werkt regionaal samen op de volgende onderwerpen: economische zaken, volksgezondheid, jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning, recreatie en toerisme en vrijetijdseconomie.

Metropoolregio Eindhoven (MRE) (gemengde regeling): De MRE bestaat uit eenentwintig gemeenten die samenwerken in een Gemeenschappelijke Regeling. Het Algemeen Bestuur van de regio bestaat uit 24 leden: één vertegenwoordiger van iedere gemeente en de drie leden van het Dagelijks Bestuur. De leden (burgemeester, wethouder of raadslid) zijn door de gemeenteraad benoemd. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit drie burgemeesters. De formele besluitvorming ligt bij de gemeenteraden. De gemeenten in de MRE werken samen op drie thema's: economie, ruimte en mobiliteit.

Metropoolregio Rotterdam-Den Haag (MRDH) (collegeregeling): De drieëntwintig gemeenten in de MRDH werken samen in een Gemeenschappelijke regeling aan twee agenda's: Vervoersautoriteit en Economisch Vestigingsklimaat. Het Algemeen Bestuur van de regio bestaat uit een bestuurder uit iedere gemeente, de burgemeesters van Rotterdam en Den Haag en de portefeuillehouders verkeer en vervoer van de gemeenten Rotterdam en Den Haag. De vijf leden die vanuit het midden van het algemeen bestuur zijn aangewezen vormen het dagelijks bestuur. Het uitgangspunt in deze regio is besluitvorming via verlengd lokaal bestuur bij lokale gemeenteraden. Per agenda heeft men een bestuurscommissie ingericht met een portefeuillehouder per gemeente.

West-Brabant (collegeregeling): Negentien gemeenten werken samen binnen de Gemeenschappelijke Regeling West-Brabant. De burgemeesters van de gemeenten, de wethouder van regionale zaken van Breda en de voorzitter van de bestuurscommissie Kleinschalig Collectief Vervoer maken deel uit van het Algemeen Bestuur van de regio. Het Dagelijks Bestuur is gekozen vanuit het Algemeen Bestuur. De samenwerking betreft een collegeregeling, dat wil zeggen dat er alleen bestaande collegebevoegdheden in de samenwerking zijn ondergebracht. De collegeleden leggen via eigen kanalen verantwoording af aan hun raad. De samenwerking in Regio West-Brabant richt zich op de thema's: duurzaamheid, werk, energietransitie, de moderne maakindustrie en een leefbare regio.

Rivierenland (collegeregeling): Regio Rivierenland is een samenwerkingsverband op basis van een Gemeenschappelijke Regeling tussen tien gemeenten in midden Nederland. In deze regio bestaat het Algemeen Bestuur uit één bestuurder per gemeente en het Algemeen Bestuur levert vijf leden voor het Dagelijks Bestuur. Formeel gaan de gemeenteraden over de ambitiebepaling, kaderstelling en controle op hoofdlijnen van het beleid. Ze besluiten over meerjarenprogramma's, startnotities en voeren controle uit op de planning & control-cyclus van de regio. In Rivierenland wordt samengewerkt op de thema's: economie, sociale ontwikkeling, arbeidsmarkt, mobiliteit, wonen, breedband, duurzame energie.

Achterhoek (collegeregeling): Op basis van een Gemeenschappelijke Regeling werken acht gemeenten in de Achterhoek samen. De acht colleges leveren ieder een lid voor het Algemeen Bestuur plus een onafhankelijk voorzitter. Drie leden uit het Algemeen Bestuur vormen het Dagelijks bestuur van de regio. Taak van dit Dagelijks Bestuur zijn 'algemeen bestuurlijke coördinatie' en 'informatie en communicatie' richting Algemeen Bestuur, programmateams en gemeenteraden. Het collegelid (aangewezen door eigen raadsleden) in het

bestuur informeert en legt verantwoording af binnen eigen gemeenteraad. De gezamenlijke regionale agenda in de Achterhoek: Smarthub Achterhoek (werkgelegenheid en economie), wonen en bereikbaarheid.

Stedendriehoek (collegeregeling): In de Regio Stedendriehoek werken zeven gemeenten samen binnen een Gemeenschappelijke Regeling. De 'Regioraad' wordt gevormd door collegeleden van de samenwerkende gemeenten en deze leden worden aangewezen door de gemeenteraadsleden. In het Dagelijks Bestuur van de regio nemen ook een gedeputeerde van de provincies Gelderland en Overijssel deel als adviseur. De gemeenteraden moeten instemmen of kunnen regionale beslissingen afkeuren. De gemeenten in de Stedendriehoek werken samen op de thema's innovatie, sociaal kapitaal, bereikbaarheid en leefomgeving.

Figuur 9: Overzicht met regio's

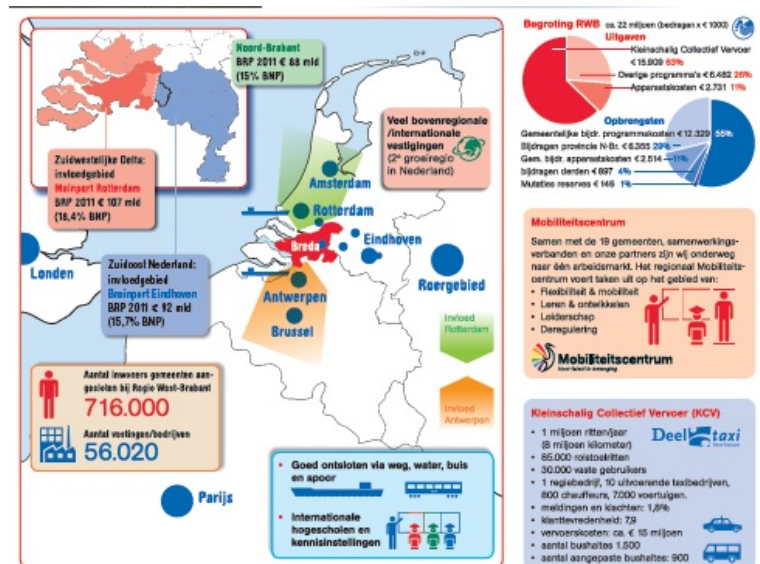

4.2. Informatievoorziening

Wettelijk gezien is er voor WGR-regelingen de afspraak dat lokale colleges hun raden inlichten over regionale zaken. Dit kan op ten minste twee manieren ingevuld worden: passief en actief (Limbeek van, Zomer, Pikula en Velderman, 2016)⁹.

Net zoals in Regio Hart van Brabant is er in alle onderzochte regio's een vorm van 'passieve' informatieverstrekking aanwezig, zoals bijvoorbeeld een website, of een (gemeentelijke) website of ander (gemeentelijk) informatiesysteem waar vergaderverslagen, vergaderdata, agenda's, stukken en besluitenlijsten van de regionale samenwerking worden vermeld. Voorbeelden van vormen van passieve informatieverstrekking is het gebruik van **raadsinformatiesystemen ((RIS))** o.a. in de Drechtsteden) en er wordt ook wel gewerkt met **vergaderapps, zoals 'iBabs'**. Raadsleden kunnen zo zelf de benodigde informatie opzoeken en vergaderingen terugluisteren. In de Drechtsteden worden raadsleden (die niet in de Drechtstraad zitten) door hun **lokale griffier** geattendeerd op nieuwe stukken. In de regio Twente wordt gewerkt met een **digitaal (besloten) platform 'Extranet'** waarop raadsleden, collegeleden en ambtenaren alle documenten kunnen vinden. Dit systeem staat los van de lokale raadsinformatiesystemen.

De vorm waarin de informatie wordt aangeboden, verschilt per regio. Er zijn regio's die werken met **infographics** – waarin in één oogopslag te zien is wat de belangrijkste gegevens van de regio zijn: bijvoorbeeld welke gemeente, hoeveel inwoners, hoe de bestuurlijke structuur in elkaar steekt zoals in de Metropoolregio Eindhoven en de Achterhoek. Daarnaast werken regio's ook met infographics die gaan over welke thema's belangrijk zijn in de regio en waarom. In de Drechtsteden werkt met bijvoorbeeld met factsheets en animaties over de inhoudelijke speerpunten op het gebied van 'bereikbaarheid'. En in de Stedendriehoek is een factsheet gemaakt om het belang van 'cleantechregio' uiteen te zetten. Soms gaan de infographics verder en zijn ze meer inhoudelijk: hoeveel geld de regio te besteden heeft, op welke thema's zoals in West-Brabant.

Figuur 10: Infographic samenwerking West-Brabant

Naast het publiceren van informatie voor raadsleden op websites of platforms bestaat er ook een 'actievere' manier om raadsleden te informeren over regionale dossiers. Dat kan per post en met **nieuwsbrieven**, in de Achterhoek bijvoorbeeld, verzendt de secretaris-directeur van de regio zo'n vijf keer per jaar een raadsbericht naar alle raadsleden om de laatste stand van zaken te vermelden. Bovendien ligt in veel regio's een belangrijke informerende rol weggelegd voor portefeuillehouders. Dat zijn vaak de afgevaardigde (wethouders, burgemeesters) in de regionale besturen, die geacht worden hun raadsleden te informeren over regionale thema's. In de Achterhoek komen bij tijd en wijlen leden van het Algemeen Bestuur langs in gemeenteraden om inhoudelijke toelichting te geven. In de Stedendriehoek is destijds een "DB on tour" georganiseerd waarbij raadsleden op een locatie in hun eigen gemeente het gesprek aan gingen met het bestuur van de regio.

Een belangrijke manier van actieve informatievoorziening in alle regio's zijn **thematisch georganiseerde bijeenkomsten**. Sommige regio's werken met **tijdelijke of permanente commissies van raadsleden** om dit

⁹ Limbeek van, Zomer, Pikula en Velderman (2016) *Zicht op Twentse samenwerking: de informatierelatie tussen Twentse gemeenteraadsleden en Twentse intergemeentelijke samenwerkingsverbanden*, In opdracht van Twentse Griffiers

soort informatiebijeenkomst voor te bereiden. In Metropoolregio Rotterdam-Den Haag en de Stedendriehoek hebben de regionale bijeenkomsten meer een informerend karakter, hier worden **informatieavonden, inspiratiesessies en thematafels** georganiseerd. Ook in West-Brabant vinden gespreksavonden voor raadsleden rondom bepaalde specifieke regionale thema's plaats. In de Achterhoek organiseerde het regiokantoor in verband met ontwikkelingen rondom bevolkingsdaling leerkringavonden om raadsleden inhoudelijk te informeren. In Rivierenland vindt jaarlijks een informatieavond plaats over de regionale begroting. Sommige regionale bijeenkomsten voor raadsleden worden gecombineerd met een onderdeel voor colleges. Bijvoorbeeld in Rivierenland waar de '**regiomiddag**' voor colleges soms gecombineerd wordt met een avondprogramma voor raadsleden. In andere regio's staan deze regionale collegeonderdelen los van elkaar.

Naast de informatiebijeenkomsten zijn er nog andere vormen van 'fysieke ontmoetingen' om raadsleden te betrekken. In de Stedendriehoek organiseerde de Regio Stedendriehoek (regiobureau) in september van dit jaar het '**regiofestival**'. Een festival waarin het regiobureau verschillende speerpunten in de regio onder de presenteerde met veel aandacht voor 'netwerken'. De bezoekers bestonden uit een mix van raadsleden, statenleden, burgemeesters, wethouders, gedeputeerden en ambtenaren uit de regio.

Nieuwe raadsleden

Speciale aandacht krijgen nieuwe raadsleden in sommige regioverbanden. Sommige regio's maken **introductievideo's** (soms via Youtube gedeeld, en dus ook informatief voor burgers en anderen). In de regio West-Brabant maakten de griffiers een **introductieprogramma** voor raadsleden (na de gemeenteraadsverkiezingen 2014). Regionale samenwerking was een thema dat hierin aan de orde kwam. Daarnaast organiseerde Regio West-Brabant (regiobureau) een '**markt**' voor de nieuwe raadsleden. Dit was bedoeld om kennis te maken met de medewerkers van het regiobureau en om de strategische opgaven van de regio te introduceren. In het document 'Radenspecial' legt de regio West-Brabant met vier voorbeelden uit de regio uit hoe raden invulling kunnen geven aan hun rol in de regio. Een van de gemeenten werkt bijvoorbeeld met een **a-politieke raadswerkgroep** voor regionale dossiers. In de Stedendriehoek wordt gewerkt met een introductiefilm voor raadsleden over de regio en in de regio Rivierenland wordt de rol van de raad verduidelijkt met een 'Prezi' presentatie op de website van de regio.

Wie?

Voor de verschillende rollen van raadsleden is steeds ook de vraag wie de verantwoordelijkheid heeft om de logistieke kant te organiseren. Zeker bij de informatievoorziening speelt dit. Steeds meer ambtenaren werken (ook) voor regio's (Boogers et al. 2016), denk aan programmabureaus of regiokantoren. In de Drechtsteden is er een **regiogriffie** die de Drechttraad (en commissies) ondersteunt bij o.a. logistiek, proces, advisering en inhoudelijke ondersteuning, communicatie, informatiebeheer, externe oriëntatie, ambtelijk representatie en onderhouden van een netwerk. De regiogriffie wordt ondersteund door het regiokantoor.

Conclusie informatievoorziening

Kijkend naar de diverse instrumenten die in de regio's zijn gebruikt vallen passieve en actieve vormen van informatievoorziening te onderscheiden. Daarnaast valt het op dat sommige instrumenten van tijdelijke aard zijn en anderen een permanent en structureel karakter hebben. In onderstaande tabel zijn de verschillende instrumenten op een rij gezet.

Tabel 2: Informatievoorziening

	Passief	Actief
Tijdelijk (thematisch) en dynamisch	X (geen optie)	Themabijeenkomsten (door regio organisatie of werkgroep raadsleden) Regiofestival (door regio organisatie) DB on tour (door bestuur regio) Introductieprogramma/markt (door gemeentegriffiers en regio organisatie)
Permanent (structureel)	<i>Verplichte info WGR</i> Infographics (door regio organisatie) RIS (door gemeentegriffiers) Website (door regio organisatie) E-mails met updates (door gemeentegriffiers, regio organisatie) Nieuwsbrieven (door regio organisatie) Youtube introducties/prezi (door griffiers) Vergaderapps (door regio organisatie)	Collegeleden lichten raad in (door collegeleden, bestuur regio) Regiogriffie informeert continue regionale raadsleden (ondersteund door regiokantoor)

Wat betreft het informeren van de raadsleden ligt de eerste verantwoordelijkheid bij portefeuillehouders. Hoe men daar – naast de verplichte WGR-informatie – invulling aan geeft hangt o.a. af van de voorkeur van de ontvangers van de informatie: raadsleden. Hoeveel en welke informatie is nodig én is nog te verwerken gezien de werklast? Hoe organiseer je deze informatie? Daarnaast moet nagedacht worden over wie er gaat zorgen voor deze continue vorm van informatieverstrekking. De portefeuillehouders kunnen bijdragen door op een actieve manier het gesprek aan te gaan en de informatie mondeling toe te lichten. Het hangt veelal van de inhoud af op welke manier je dit organiseert.

4.3. Vertegenwoordigende rol

Het spanningsveld binnen de vertegenwoordigende rol van raadsleden binnen regionale samenwerking ligt vaak bij het regionale versus het lokale belang. De stelling ‘wat goed is voor de regio, is ook goed voor onze gemeente’ is niet altijd makkelijk uit te leggen. Opvallend genoeg is er in de meeste regio’s weinig aandacht voor de vertegenwoordigende rol van raadsleden (Boogers et al 2016). Er zijn tenminste twee manieren waarop die vertegenwoordiging van burgers plaatsvindt: de ene is direct en de andere is getraptd. Bij een directe vertegenwoordiging hebben bewoners uit de regio, directe invloed op regionale besluitvorming.

De getrapte vertegenwoordiging is meestal het uitgangspunt: via raadsleden, is de vertegenwoordiging van de burgers geregeld.

Dat soort vertegenwoordiging wordt in sommige regio’s versterkt, door samenwerking tussen **fracties van dezelfde politieke kleur**. Bijvoorbeeld in de Achterhoek en in de Drechtsteden vinden dit soort regionale partijbijeenkomsten plaats. Dit zorgt niet alleen voor een betere vertegenwoordiging van politieke kleur in de regio, het kan er ook toe leiden dat het regionaal belang vanuit een bepaalde politieke kleur beter wordt gearticuleerd (en gecommuniceerd op gemeenteniveau). Ook biedt het kansen voor het beter verbinden van – de synergie opzoeken tussen - gemeentebelangen en de belangen van de regio.

Soms roepen regionale samenwerkingsverbanden aanvullende instrumenten in het leven om te zorgen dat de getrapte vertegenwoordiging van bewoners via raadsleden versterkt wordt. Bijvoorbeeld, de **Raadstafel21** in Metropoolregio Eindhoven waarin twee raadsleden per gemeente vertegenwoordigd zijn, is een aanvulling op de bestaande structuur binnen de regio. Het is naar eigen zeggen een manier om het geluid en de belangen van inwoners te laten horen. De raadsleden binnen de Raadstafel21 zijn afgevaardigden van hun eigen gemeente maar worden geacht primair naar het belang van de regio in zijn geheel te kijken. De invulling van de vertegenwoordigende rol is als volgt: het kenbaar maken van knelpunten en denkbeelden t.a.v. (concept)adviezen.

Welke activiteiten raadsleden zelf ondernemen om hun vertegenwoordigende rol in de regio beter in te vullen – bijvoorbeeld in gesprek gaan met bewoners - wordt op basis van de documenten niet duidelijk. Daartoe zou aanvullend onderzoek nodig zijn.

De directe inspraak van burgers wordt sporadisch opgezocht. Een voorbeeld is de **Carrousel** in de Drechtsteden – een vergadering waarin naast raadsleden ook burgers, bedrijven, maatschappelijke organisatie rechtstreeks kunnen inspreken. De Carrousel brengt advies uit aan de Drechttraad en voert overleg met het Drechtstedenbestuur. Ook organiseren, bijvoorbeeld de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag, Metropoolregio Eindhoven en de Achterhoek **themabijeenkomsten** waar niet alleen raadsleden maar ook inwoners betrokken worden.

Conclusies vertegenwoordigende rol: direct of getrap

De invulling van de vertegenwoordigende rol ligt in de keuze voor een directe of getrapte vertegenwoordiging. Of een vertegenwoordiging via verlengd lokaal bestuur waarin geen extra instrumenten gebruikt worden. De invulling van deze rollen voor bewoners en raadsleden is weergegeven in onderstaand schema.

Tabel 3: Vertegenwoordigende rol

	Directe invloed	Getrapte invloed
Bewoners	Carrousel Themabijeenkomsten	Via raadsleden
Raadsleden	Carrousel Themabijeenkomsten	Via raadsleden die overleg voeren per politieke kleur op regionale thema's Raadstafel21

4.4. Kaderstellende rol

Raadsleden in de verschillende regio's hebben een verschillende formele rol. Ook hun kaderstellende rol is naar gelang de zwaarte van het samenwerkingsverband ingevuld. Hieronder lopen we een aantal vormen langs, waarbij we van zwaardere - meer structurele en met meer invloed – naar lichtere vormen gaan (meer adviserend en meer incidenteel karakter).

De meest zware vorm waarin raadsleden hun kaderstellende (en controlerende) rol kunnen uitoefenen is via **regioraden waarin zij stemrecht hebben**. In de Drechtsteden ligt het algemeen bestuur van de regio bij de Drechttraad. Deze bestaat uit een raadslid uit iedere fractie van elke gemeenteraad in de regio. De leden in de Drechttraad hebben stemrecht. Het stemgewicht hangt af van het aantal stemmen die de betreffende partij bij de gemeenteraadsverkiezingen heeft behaald. Het Meerjarenbeleid in de Drechtsteden wordt vastgesteld door de Drechttraad. Raadsleden in de Drechttraad hebben dus een formele kaderstellende rol binnen de regionale samenwerking. Ook in Twente oefenen raadsleden invloed op de agenda uit, via de Twenteraad. Alle raadsleden in de regio maken deel uit van de Twenteraad en tijdens bijeenkomsten denken zij mee over strategische thema's die voor de regio van belang zijn zoals bijvoorbeeld de arbeidsmarkt en de volksgezondheid. In het presidium van de Twenteraad zit één raadslid uit iedere gemeente. Adviezen vanuit de

Twenteraad worden als zwaarwegende adviezen gezien. De Twenteraad kan wanneer een resolutie is aangenomen bestuursopdrachten verstrekken aan de Regio Twente.

Raadsleden oefenen meer invloed op de regionale agenda uit via een regionale **agendacommissie**. In de Drechtsteden en Rivierenland wordt hiermee gewerkt. In beide regio's bestaat de agendacommissie uit twee raadsleden per gemeente. Deze commissie bereidt vergaderingen voor en maakt keuzes met betrekking tot de agendasetting. In Rivierenland is de regionale agendacommissie uitdrukkelijk bedoeld om raden in positie te brengen wat betreft hun kaderstellende rol. De commissie heeft het overzicht van alle regionale dossiers en zorgt dat op het goede moment zaken op de agenda van de gemeenteraden komen zodat ze hierover stelling kunnen innemen.

Een volgende minder formele en structurele manier waarop raadsleden kaders kunnen stellen is **via tijdelijke of permanente adviescommissies**. Soms gaat dat via vertegenwoordiging. In de Metropoolregio Eindhoven werkt men met de Raadstafel 21. De bedoeling hiervan is dat gemeenteraadsleden niet alleen maar afhankelijk zijn van hun afgevaardigde bestuurder binnen de regio maar dat raadsleden via de vertegenwoordiger in de Raadstafel 21 wensen en behoeften kenbaar maken. In de twee adviescommissies (één per regionaal speerpunt, gekoppeld aan een bestuurscommissie) in de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag vaardigen gemeenteraadsleden twee raadsleden per commissie af. Het doel van deze adviescommissies is om 'aan de voorkant bij te dragen aan de strategische lijnen van het werkprogramma'. Zij hebben de mogelijkheid om zienswijzen uit te brengen en zo invloed uit te oefenen op de regionale kaders. Daarnaast oefenen raadsleden in de Drechtsteden invloed uit op de agenda via inspraak in de zogenoemde 'Carrousel' (zie hierboven).

De lichtste vorm van de kaderstellende rol zien we in West-Brabant. In de **denktank** denken raadsleden daar mee over regionale onderwerpen. Dit is een 'a-politieke' werkgroep van raadsleden die affiniteit hebben met de onderwerpen. Zij geven geen advies aan het algemeen bestuur van de regio maar aan de raadsleden in de regio. Hun bevindingen worden regiobreed gedeeld zodat raadsleden deze kunnen gebruiken in het besluitvormingsproces dat in de eigen gemeente plaatsvindt.

Conclusies: kaderstellende rol: Incidenteel of structureel

De wijze waarop raadsleden hun kaderstellende rol invullen varieert van tijdelijk tot permanent, en van adviserend tot bepalend/beslissend: adviesrecht, stemrecht of via de mogelijkheden binnen verlengd lokaal bestuur. In een tabel ziet dat er zo uit:

Tabel 4: Kaderstellende rol

Kaderstellende rol	Adviesrecht	Stemrecht
Tijdelijk (dynamisch)	Regionale adviescommissie (per agendapunt) Denktank	X*
Permanent (structureel)	Regioraad Raadstafel Regionale agendacommissie Regionale adviescommissie Carrousel	Regioraad

*De algemene verenigde vergadering van de regio Hart van Brabant zou hier wel passen als flexibele manier van raadsleden om stemrecht te vragen voor zaken waarvoor zij dat willen hebben.

4.5. Controlerende rol

In de meeste regio's oefenen raadsleden de controlerende rol uit binnen de lokale gemeenteraden. Vaak op basis van bestuursrapportages en jaarrekeningen. In regio's met een zwaarder samenwerkingsverband hebben de leden van de regiораad een direct controlerende rol. Zo controleren de leden van de **Drechtraad** de uitvoering van het Meerjarenbeleid van de regio. Concrete voorbeelden van 'lichte' vormen van formele controle zijn niet voorhanden. Kenmerkend voor lichtere vormen van samenwerking is nu juist dat er geen formele controlerende taken zijn voor raadsleden op regionaal niveau. Controle vindt plaats in de gemeenteraden. Wel werkt bijvoorbeeld een raadstafel²¹ in Eindhoven op een meer lerende manier. De raadstafel evalueert bijvoorbeeld inhoudelijk en procesmatig.

Procesbewaking

Hoewel de inhoudelijke controle veelal bij lokale gemeenteraden ligt is het opvallend dat er in de verschillende regio's wel veel aandacht is voor controle op de procesgang. Het gaat daarbij om het proces van het betrekken van raadsleden bij de regionale besluitvorming. In de zwaardere vormen van regionale samenwerking, zoals in de Drechtsteden, is er structurele vorm van procesbewaking die vooral door de **regiogriffie** wordt bewerkstelligd. Die regiogriffie ondersteunt de Drechtraad, raadscommissies en raadsorganen. De regiogriffie bestaat uit een regiogriffier, een raadsadviseur en een procescoördinator.

Binnen de lichtere vormen van samenwerking doen de verschillende type raadsorganen zoals genoemd bij de paragraaf over de kaderstellende rol aan procesbewaking. Ze doen dit op een meer dynamische en lerende manier, en houden zich bezig met de vraag: zijn lokale gemeenteraden voldoende betrokken en hoe kunnen we ze zo goed mogelijk in positie brengen? Zo wordt de **Raadstafel21** in Metropoolregio Eindhoven gezien als 'smeerolie', een middel voor betere communicatie. Ook worden leden van de Raadstafel 21 gezien als ambassadeurs voor regionale zaken. Ze vragen zich af: *Zijn de raden voldoende gehoord en betrokken geweest bij de totstandkoming van het advies? En is er voldoende gedaan om draagvlak te verkrijgen binnen raden door middel van een goede informatiestroom en gedachtewisseling?* Ter ondersteuning staan in het Witboek Raadstafel21 de procedures en de diverse rollen binnen de regionale samenwerking. Dit draagt bij aan overzicht in het proces, iets wat in Rivierenland ook gedaan wordt.

De **agendacommissie** in Rivierenland heeft naast agendering vooral de taak om te kijken op welke manier de lokale raden het beste bij dossiers betrokken kunnen worden. Zij adviseert het algemeen bestuur van de regio hierin.

Zicht op de regionale besluitvorming is belangrijk in het proces voor raadsleden, zo blijkt in Twente. Zij willen in de toekomst een **online tijdljn** gaan hanteren waarop alle relevante documenten met betrekking tot de besluitvorming worden weergegeven.

Conclusies controlerende rol: proces en inhoud

Kortom, we kunnen een inhoudelijke en procesmatige kant onderscheiden in de controle op de regio door raadsleden. Het onderstaande schema laat zien dat de inhoudelijke controlerende rol in de voorbeelden of zwaar is via een raad met stemrecht (Drechtraad). Of juist helemaal niet op regionaal niveau georganiseerd en overgelaten aan de lokale gemeenteraden. Daartussen in zit ook een aantal vormen, waarvan de verenigde vergadering er een is.

Tabel 5: Controlerende rol

Controlerende rol	Proces	Inhoud
Tijdelijk	Raadstafel21	Raadstafel21*
Permanent	Regiogriffie Raadstafel21 Agendacommissie (taak: borgpen voor juiste betrokkenheid raden)	Drechtraad Lokale gemeenteraden

*Hier zou ook de algemene Verenigde vergadering van de regio HvB geplaatst kunnen worden

4.6. Conclusies: bouwstenen voor Hart van Brabant

De casus laten zien dat naburige regio's en verder gelegen regio's op verschillende manieren invulling geven aan de kaderstellende, vertegenwoordigende en controlerende rol van raadsleden. Dit is afgestemd op de bestaande structuur van de samenwerking. Ook in Regio Hart van Brabant wordt er al op verschillende manieren invulling aan de drie rollen gegeven. Raadsleden in deze regio oefenen in hun eigen gemeenteraden formeel invloed uit. Als vertegenwoordiger stellen zij mee kaders, en controleren ze regionale besluitvorming. Daarnaast hebben zij via radendagen en het uitroepen van een algemene vergadering de mogelijkheid om op meer dynamische en lerende wijze invloed uit te oefenen. Wel is er behoefte om die dynamische kant, verder te ontwikkelen en meer interactief te maken.

Concluderend kunnen we stellen: wat anderen doen, biedt inspiratie. Niet alles hoeft overgenomen te worden en bouwstenen moeten ook niet beperkend zijn. De Verenigde Vergadering als instrument laat zien dat de regio ook creatief nieuwe vormen kan bedenken om raadsleden te betrekken. De andere voorbeelden maken aanvullende mogelijkheden zichtbaar. Echter: deze bouwstenen zijn losgetrokken van het soort regionale samenwerking. Zoals we zagen maakt dat uit: welke structuur is er gezien de inhoud van de samenwerking nodig, en welke andere meer lerende vormen zijn eventueel interessant?

De bouwstenen die uit de casus komen en hieronder opgesomd staan, zijn in de interactieve sessies gebruikt (zie hoofdstuk 5). In onze algemene conclusies, zullen de bouwstenen weer wel in context van het soort samenwerking geplaatst worden.

Tabel 6: Bouwstenen vanuit casussen

Bouwsteen	Toelichting
Inhoudelijk overzicht (infogram)	<i>Overzicht van: alle regionale onderwerpen; samenhang van beleidsterreinen.</i>
Online regionaal platform (evt. App)	<i>Online kennisdelen, communiceren en vragen stellen. Kan ook dienen voor het peilen van stemmen over bepaalde onderwerpen en het vermelden van regionale kengetallen en indicatoren. Vergader app.</i>
Regionale overleg momenten ¹⁰	<i>Fracties van dezelfde politieke kleur in de regio hebben regelmatig overleg over regionale thema's.</i>
Regionale Agendacommissie	<i>Enkele afgevaardigde raadsleden per raad adviseren het Algemeen Bestuur. Het werkt als 'smeerolie' tussen gemeenteraden en het regiobestuur. Heeft een 'apolitiek' karakter. De formeel inhoudelijke controle ligt bij de gemeenteraden.</i>
Info via lokale raadsinformatiesystemen	<i>Informatieverstrekking over regionale zaken verloopt direct via de lokale Raadsinformatiesystemen.'</i>
Regionale bijeenkomsten met kader- stellend en/of controlerend karakter	<i>Duidelijke rol voor raadsleden tijdens een regionale avond.</i>

¹⁰ Deze bouwsteen is in de definitieve lijst gecombineerd met de bouwsteen 'regionale overlegmomenten' die voortkwam uit de suggesties in het survey.

Themasessies, leerkring bijeenkomsten	<i>Bijeenkomsten voor raadsleden om kennis te delen over een specifiek regionaal thema en dit met elkaar te bediscussiëren. Werken aan meningsvorming.</i>
Netwerkbijeenkomsten	<i>Bijeenkomsten met een informeel karakter. Eventueel in combinatie met inhoudelijk onderwerp.</i>
Regionaal introductieprogramma	<i>Programma met uitleg over proces en inhoud van het regionale samenwerkingsverband. Specifiek gericht op raadsleden.</i>
Regionale markt	<i>Markt om kennis te maken met de medewerkers, bestuurders en strategische opgaven van de regio.</i>
Introductiefilm	<i>Introductiefilm met uitleg over proces en inhoud van het regionale samenwerkingsverband.</i>
Regiogriffie	<i>Regiogriffie ondersteunt raadsleden.</i>
Regioraad (met stemrecht)	<i>Het algemeen bestuur van de regio bestaat uit raadsleden. Iedere fractie heeft 1 vertegenwoordiger in de Regioraad. Elk lid heeft zijn eigen stemgewicht dat wordt bepaald door het aantal stemmen dat zijn partij bij de gemeenteraadsverkiezingen heeft behaald.</i>
Regioraad (adviserend)	<i>De regioraad van raadsleden heeft een adviserend karakter voor strategische thema's. Formeel ligt de inhoudelijke controle bij de gemeenteraden.</i>
Algemeen Bestuur 'on tour'	<i>Het Dagelijks- of Algemeen Bestuur van de regio gaat voor specifieke thema's alle gemeenteraden langs om hen te informeren en van gedachten te wisselen.</i>
Regionale 'carrousel'	<i>Een 'carrousel' is een bijeenkomst met inspreekrecht voor inwoners, lokale raadsleden en commissieraadsleden. Deze brengt (on)gevraagd advies uit aan het regiobestuur.</i>
Adviescommissie (op specifiek thema)	<i>Deze adviescommissie is op verzoek of op eigen initiatief ingericht voor een specifiek regionaal thema/speerpunt. Bestaat uit enkele raadsleden per gemeente en brengt advies uit over een besluit d.m.v. zienswijze.</i>

5. Interactieve sessie met raadsleden

Tijdens de Radenavond op 16 november 2016 in het Willem II Stadion in Tilburg hebben we met ongeveer 65 raadsleden uit Regio Hart van Brabant gewerkt aan mogelijke scenario's voor de betrokkenheid van raadsleden in de regio. Het doel van de interactieve sessie was dat raadsleden met elkaar nadachten over de formele kaderstellende, controlerende en vertegenwoordigende rol en de gewenste invulling daarvan. In parallelsessies bespraken de raadsleden de bouwstenen besproken en prioriteerden zij die voor hun gewenste rol in de regio. De deelgroepen presenteerden hun 'wensenlijsten' plenair. Daarna reflecteerden Prof. Dr. Martijn Groenleer en de voorzitter van de regio, Dhr. Noordanus op de gepresenteerde wensscenario's.

De volgende bouwstenen en prioritering kwamen tijdens deze avond naar voren:

Tabel 7: Bouwstenen en prioritering vertegenwoordigende rol

Geel = 6 keer genoemd in top 3

Grijsblauw = 5 keer genoemd in top 3

Groen = 4 keer genoemd in top 3

Roze = 3 keer genoemd in top 3

Vertegenwoordigende rol		
	Groep A	Groep B
1	Adviescommissie van raadsleden	Netwerkbijeenkomsten
2	Regionale informatie	Raadsleden vroegtijdig betrekken bij regionale ontwikkelingen
3	Algemeen bestuur 'on tour'	Monitoring regionale projecten
	<i>Discussiepunt: regioraad</i>	

Tabel 8: Bouwstenen en prioritering kaderstellende rol

Kaderstellende rol		
	Groep A	Groep B
1	Regioraad (adviserend)	Thematische carrousels, combinatie: personen uit de regio (inwoners, ondernemers) en ambtenaren
2	Procesmatig overzicht (infogram) (regionaal smoelenboek)	Raadsleden vroegtijdig betrekken (Tilburgs model, toegankelijke informatie)
3	Regionale overlegmomenten (proactief)	Regionale bijeenkomsten met kaderstellend karakter (aantrekkelijk/nuttig, aanwezigheid promoten)
4	Transparantie en vertrouwen	
5	Actieve houding raadsleden (kunnen raden zelf doen)	
6	Raadsleden vroegtijdig betrekken bij regionale ontwikkelingen (afdwingen)	

Tabel 9: Bouwstenen en prioritering controlerende rol

Controlerende rol		
	Groep A	Groep B
1	Monitoring regionale projecten (via website, periodiek lokaal overleg)	Scheppen van voorwaarden: een goede planning en communicatie (raadsleden vroegtijdig betrekken, informatie goed verbinden)
2	Online regionaal platform (eventueel via app) ('Notubizz' o.i.d.)	Monitoring regionale projecten (bijvoorbeeld d.m.v een 'dashboard' met huidige stand van zaken)
3	Raadsleden vroegtijdig betrekken bij regionale ontwikkelingen (vast punt commissievergadering)	Regionale bijeenkomsten met kaderstellend en/of controlerend karakter (themagerichte informatieavonden)
4	Regionale informatie verbinden met gemeente en/of actualiteit (zie punt 2)	Verenigde vergadering als noodprocedure (eigen toevoeging, voorkeur voor een lichte vorm van samenwerken)

Uit deze samenvatting kunnen we voorzichtig afleiden, dat tijdens deze radenavond bouwstenen genoemd en geprioriteerd zijn die:

- a. *Oproepen tot (meer) regionale bijeenkomsten* (zes keer genoemd, geel) – al dan niet met een meer informatief of met een meer kaderstellend/controlerend karakter. De procesmatige en meer interactieve en lerende variant van informatievoorziening, kaderstelling en controlerende rol wordt belangrijk gevonden.
- b. *Gericht zijn op informatievoorziening*. Dit zijn de grijsblauw gekleurde blokken. Dit heeft het vijfmaal in de top drie gehaald.
- c. *Raadsleden vroegtijdig betrekken* (groen, vier keer in de top drie). Hier was ook variatie te zien van vast agendapunt in gemeentelijke commissievergaderingen, tot toegankelijke informatie(systemen)
- d. *Betere monitoringsinstrumenten* (drie keer (roze) genoemd), zoals een dashboard of website of periodiek regionaal overleg.

Verder is opvallend dat slechts 1 keer een regioaad werd gewenst en dat deze 1 keer als discussiepunt vermeld staat. Ook is een adviescommissie van raadsleden als wenselijk genoemd, en verder transparantie en vertrouwen, een actieve houding van raadsleden, en de al bestaande Verenigde Vergadering. De meeste groepen zoeken dus inderdaad verbeteringen in de meer dynamische kant van regionale samenwerking, en niet zozeer in wat de Rob de statische – structuurkant - noemde.

Deze dynamische kant van samenwerking komt ook terug in de gesprekken over de rolverdeling. Hier valt op dat een proactieve raad binnen alle rollen vaak genoemd is tijdens de interactieve sessie. Naast dat je er als raadslid op toe kunt zien dat bijvoorbeeld collegeleden of griffies hun rol pakken, zoeken raadsleden het ook vooral bij zichzelf. Genoemde voorbeelden tijdens deze bijeenkomst: voldoende tijd investeren zodat je op de hoogte bent van regionale ontwikkelingen, netwerken, democratische legitimatie in eigen raad/fractie bespreken, elkaar (regionaal) promoten en nog meer naar de inwoners toe.

6. Resultaten en aanbevelingen: handelingsperspectieven voor betrokken raadsleden

Het doel van het survey, de casestudy en de interactieve sessie was meer inzicht krijgen op de *rollen die raadsleden zouden kunnen en willen spelen in de besluitvorming in Regio Hart van Brabant*. De resultaten laten zien dat er drie scenario's voor formele rollen van raadsleden te onderscheiden zijn. Bovendien gaven raadsleden en collegeleden in Regio Hart van Brabant in het survey en de interactieve sessie aan graag meer informele en dynamische invloed en betrokkenheid te willen. Hieronder lopen we de resultaten kort langs waarbij we handelingsperspectieven voor de regio schetsen.

Formele rollen: drie scenario's

De casestudy laat zien, dat de formele invloed van raadsleden op het regionale proces is gekoppeld aan het soort samenwerking waarvoor de regio's gekozen hebben. In een zware vorm, hebben de raadsleden directe invloed op de regionale besluitvorming, er is stemrecht voor raadsleden, en er is een regiораad met een regiogriffie. In de lichtste vorm is die invloed via de normale besluitvorming in de gemeenteraden georganiseerd, en vormen collegeleden vaak een belangrijke schakel tussen de regionale besluitvorming en lokale besluitvorming. Bovendien zijn de informelere ontmoetingen belangrijk. In een middenvariant zijn er incidenteel of structurele adviescommissies, bijvoorbeeld op thema's of voor meerjarenagenda's en er kan incidenteel stemrecht zijn.¹¹ De verschillende formele rollen van raadsleden (vertegenwoordigend, kaderstellend en controlerend) krijgen in verschillende scenario's ieder een andere invulling. In de onderstaande tabel 10 staan ze naast elkaar.

Tabel 10: Afwegingen per rol in verschillende scenario's

Scenario	Vertegenwoordigend	Kaderstellend	Controlerend (inhoud/proces)
Zwaar	Directe invloed op regionale besluitvorming	Stemrecht raadsleden	Regiораad / regio griffie
Midden	Getrapte invloed (via gemeenteraden)	Agendacommissie/ Adviesrecht/incidenteel stemrecht raadsleden	Adviescommissie (op proces)/ incidenteel stemrecht
Licht	Getrapte invloed (via gemeenteraden)	Verlengd lokaal bestuur/advies van collegelid aan raadsleden	Gemeenteraad / lokale griffie

Bij elk scenario en rol past ook een manier van informatievoorziening. Daarbij is er in alle scenario's de plicht tot passieve informatieverstrekking vanuit de WGR. In de onderstaande tabel wordt aangegeven welke mogelijke manieren van informatievoorziening passen bij de verschillende rollen binnen de drie scenario's. Het betreffen voorbeelden die we in deze verkenning zijn tegengekomen. In een zwaar scenario is er een regiogriffie die voor informatievoorziening zorgt, wordt er gebruik gemaakt van raadsinformatiesystemen, en vergaderapps. In een midden-scenario is de informatie niet aan bijeenkomsten van een regiораad gelieerd. Wel zijn er nieuwsbrieven, themabijeenkomsten en informatiemarkten. In een lichte vorm van betrokkenheid van raadsleden loopt de informatievoorziening vaak via bij de regio betrokken collegeleden, nieuwsbrieven, websites en informatieavonden (zie tabel 11). Deze tabel is niet uitputtend en diverse varianten en combinaties zijn in praktijk mogelijk.

¹¹ Ter verduidelijking: de literatuur verstaat vaak onder lichte vormen van samenwerking de vrijwillige samenwerkingsverbanden vaak tussen private en publieke partijen. De gemeenschappelijke regelingen vallen in die literatuur dus automatisch onder midden of zware vormen van samenwerking (zie hiervoor bijvoorbeeld Dool, van den. L & Schaap, L. Intergemeentelijk samenwerken: het kan ook licht Bestuurskunde 2014 (23) 1 of bijvoorbeeld Ruano de La Fuente, J. M., Schaap, L. & Karsten, N.(2012) Regionalisation and the democratic legitimacy of local governments in: Schaap, L. & Daemen, H. H. F. M. (eds.). Renewal in European local democracies, puzzles, dilemmas and options Wiesbaden: Springer VS, p. 165-191). Wij hebben het over lichte varianten als er wel een gemeenschappelijke regeling is, maar raadsleden hebben een lichte formele ('statische', in termen van de Rob) rol hebben in de besluitvorming.

Tabel 11: Vormen van informatievoorziening per scenario en rol

Scenario	Vertegenwoordigend	Kaderstellend	Controlerend (inhoud/proces)
Zwaar	<i>Passief en actief:</i>	<i>Passief en actief:</i> regiogriffie, RIS, vergaderapp	<i>Passief en actief:</i> regiogriffie, RIS, vergaderapp
Midden	<i>Passief en actief:</i> regiofestival, themabijeenkomsten breder dan alleen inwoners, introductievideo over regio	<i>Passief en actief:</i> Infographics, nieuwsbrief gericht aan raadsleden, 'DB on tour', themabijeenkomsten, introductieprogramma/markt, e-mails met updates	<i>Passief en actief:</i> Infographics, nieuwsbrief gericht aan raadsleden, 'DB' on tour, themabijeenkomsten, introductieprogramma/markt
Licht	<i>Passief:</i> via raadsleden	<i>Passief:</i> digitaal platform, website, algemene nieuwsbrieven, radendagen/avonden, collegeleden lichten raad in	<i>Passief:</i> digitaal platform, website, algemene nieuwsbrieven, radendagen/avonden, collegeleden lichten raad in

De regio Hart van Brabant in haar huidige vorm is een collegeregeling, en is in die zin te typeren als een lichte vorm – maar door het uitroepen van een Verenigde Vergadering neigt zij naar het midden. Inwoners worden via raadsleden 'getrapt' vertegenwoordigd binnen de regionale besluitvorming. Raadsleden hebben een formele rol in de besluitvorming over regionale beslissingen in de eigen gemeenteraad (Meerjarenagenda, begroting en jaarrekening). Daarnaast kunnen raadsleden in de regio een Verenigde Vergadering uitroepen als zij inhoudelijke of procesmatige thema's regionaal aan de orde willen stellen. Dit is een manier van tijdelijke en meer dynamische controle en kaderstelling die meer past binnen een midden scenario.

Leggen we dit naast de voorkeuren van raadsleden in Regio Hart van Brabant die uit het survey en de interactieve sessies komen, dan komen deze gemiddeld genomen ook uit in het middelste scenario (zie tabel 10 en 11). De raadsleden en collegeleden wensen geen grote structurele veranderingen – een uitzondering daargelaten. Maar raadsleden en collegeleden willen actief samen aan de slag om meer vorm en inhoud te geven aan de drie rollen. Dat betekent aanpassingen in de dynamische kant van samenwerking, niet in de structuur (zie hieronder). Dit past bij het beeld van de actieve betrokkenheid en de constructieve houding die de raadsleden gedurende dit proces lieten zien: de motie (zie bijlage 1) tijdens de Verenigde Vergadering, de respons in het survey, de opkomst tijdens de radenavond en alle suggesties die raadsleden zelf aandroegen.

We bevelen wel aan om eens in de zoveel tijd een gesprek te voeren over de manier waarop samengewerkt wordt, en de rol van raadsleden daarin. Daarbij is de gouden regel: laat de structuur de inhoud volgen. Een gesprek moet vooral over het hart van de regio gaan: is de **inhoud** van de samenwerking zodanig verandert dat meer of minder formele democratische controle nodig is? Dat reflectieve gesprek zou niet alleen door het bestuur van de regio gevoerd moeten worden, maar vooral ook met betrokkenheid van raadsleden. Welke keuze de regio ook maakt, het is van belang dat de vorm van instrumenten die je gebruikt aansluiten bij het juiste scenario.

Dynamische, lerende en innoverende invloed en betrokkenheid

Naast de formele en statische invloed van raadsleden, kunnen raadsleden ook op een meer dynamische, lerende wijze betrokken zijn. Meer interactieve vormen zijn belangrijk in lichte en middenvormen van samenwerking, omdat daar de informatie-uitwisseling en ook de invloedsuitoefening minder structureel georganiseerd is. Uit het survey en de interactieve sessie blijkt raadsleden vooral behoefte hebben aan meer interactieve en dynamische werkwijzen. De vier belangrijkste mogelijke verbeteringen die aangedragen zijn:

- Meer regionale bijeenkomsten* – soms informatief en soms meer kaderstellend/controlerend, maar zeker meer interactief.
- Meer informatievoorziening*
- Raadsleden vroegtijdig betrekken*. Hier was variatie te zien van vast agendapunt in gemeentelijke commissievergaderingen, tot toegankelijke informatie(systemen)

d. *Betere monitoringsinstrumenten*, zoals een dashboard of website of periodiek regionaal overleg. Deze vier verbeteringen kunnen opgepakt worden, maar ook hier geldt: vorm volgt inhoud.

Huiskamer van Hart van Brabant

Regio Hart van Brabant kent naast haar formele samenwerkingsstructuur al de drie H's; Hart, Huisvrienden en Huisregels. Met aandacht voor democratische legitimiteit raden wij aan nog een éxtra 'H' toe te voegen om meer invulling te geven van aan de dynamische kant van samenwerking; de *Huiskamer*. Deze *Huiskamer* van Hart van Brabant kan een plek worden voor bijvoorbeeld procesbewaking, adviezen op thema's aan het algemeen bestuur, monitoring, en regionale agendasetting. Het kan een ontmoetingsplek zijn voor raadsleden om gezamenlijk een meer dynamische invulling te geven aan hun vertegenwoordigende, kaderstellende en controlerende rol in de regio. Dit vergt speciale aandacht voor het vroegtijdig betrekken van raadsleden en voor genoeg interactiviteit tijdens bijeenkomsten.

Aanbevelingen

1. Stel de inhoudelijke opgave voorop: wat moet er op regionaal niveau in de Regio Hart van Brabant geregeld worden, en wat voor soort samenwerking heb je daarvoor nodig? Vervolgens is de vraag welke besluitvormingsstructuur daarbij hoort. Dit zijn stappen die al door de regio doorlopen zijn, maar het is goed om dit op gezette tijden te blijven doen. Klopt het nog? Hierbij moeten raadsleden betrokken zijn. Het opstellen van dit rapport heeft al bijgedragen aan deze werkwijze en dit reflectieve gesprek maar het kan nog verder gevoerd worden.
2. De regio Hart van Brabant is nu te typeren als een lichte tot middelzware vorm van samenwerking waarin raadsleden vooral via gemeenteraden, via radendagen en de Verenigde Vergadering invloed kunnen uitoefenen. Als dit nog steeds de juiste vorm is, dan zijn de volgende bouwstenen mogelijk:
 - a. Regionale agenda en/of adviescommissie om aan raadsleden op de agenderende kant meer invloed te geven;
 - b. Regiofestival, themabijeenkomsten breder dan alleen inwoners, introductievideo over regio; Infographics, nieuwsbrief gericht aan raadsleden, 'DB' on tour, introductieprogramma/markt, e-mails met updates;
3. Er is vooral winst te halen aan de dynamische kant: interactieve, lerende en reflecterende bijeenkomsten. Een 'huiskamer' creëert een ruimte voor dit soort uitwisseling. Raadsleden hebben daaraan behoefte. Bestaande bijeenkomsten, bijvoorbeeld de radendagen, kunnen nog interactiever georganiseerd worden, zodat er meer ruimte voor leren en reflectie ontstaat.
4. Als er keuzes gemaakt zijn voor toevoeging van bouwstenen, dan kunnen de ervaringen daarmee verder onderzocht worden. Dat kan door bijvoorbeeld in interviews met en werkbezoeken naar andere regio's. Het is van belang te weten wat de effecten zijn van de instrumenten.

Tot slot: regionale samenwerking is vooral een proces van huisvrienden met een hart voor de regio die zich aan huisregels houden en elkaar regelmatig op gelijke voet ontmoeten in de huiskamer. De kunst is om geen 'zombie-instituten' te maken, zoals de socioloog Ulrich Beck ze noemt: democratische processen waarin alle regels en procedures wel op orde zijn, maar alle dynamiek eruit is en er niet meer over daadwerkelijke problemen, uitdagingen en oplossingen wordt gesproken. De inhoud, urgentie, de agenda, de uitdagingen en de kansen maakt dat regionale samenwerking – ook voor raadsleden – interessant en nodig is. Als op een lerende en reflecterende manier samengewerkt wordt, dan versterken de raadsleden en collegeleden elkaar. Soms is het nodig om even geen lessen te lezen of aan politieke afrekening te doen, maar om gezamenlijk te leren en zoeken naar verbeteringen. Juist om het hart van de regio kloppend te houden.

Bijlage 1: Motie 1 - Scenario's democratische sturing binnen Regio Hart van Brabant

Motie

Om in samenspraak met een delegatie van bestuurders en raadsleden een aantal scenario's te ontwikkelen hoe er in de regio op een meer democratische wijze vorm gegeven kan worden aan meningsvorming en besluitvorming op dossiers die een regionale aanpak verlangen en daarbij nadrukkelijk nieuwe vormen van aanpak te betrekken (MRRD, MRE, Arnhem/Nijmegen, Twenteraad en Dordtraad) en deze scenario's nog voor de zomer te presenteren, te bespreken en voor besluitvorming aan te bieden aan de leden van de Verenigde Vergadering.

Indieners motie

PvdA Midden-Brabant, ondersteund door de fracties Lokaal Tilburg, Voor Tilburg, en OPA (Tilburg).

Stemming

Aantal stemmen: 129. Motie aanvaard met 69 stemmen voor en 60 stemmen tegen.

Besluit Verenigde Vergadering 19 maart 2016

Aanvaard, met dien verstande:

- dat bestuurlijk is toegezegd dat Tilburg University (Tamara Metze) zal worden ingehuurd voor het doen van onderzoek;
- dat de Verenigde Vergadering heeft gevraagd bij de begeleiding van dat onderzoek een klankbordgroep van raadsleden te betrekken;
- dat bestuurlijk is toegezegd de uitkomsten te bespreken tijdens een Hart van Brabant Radendag (najaar).

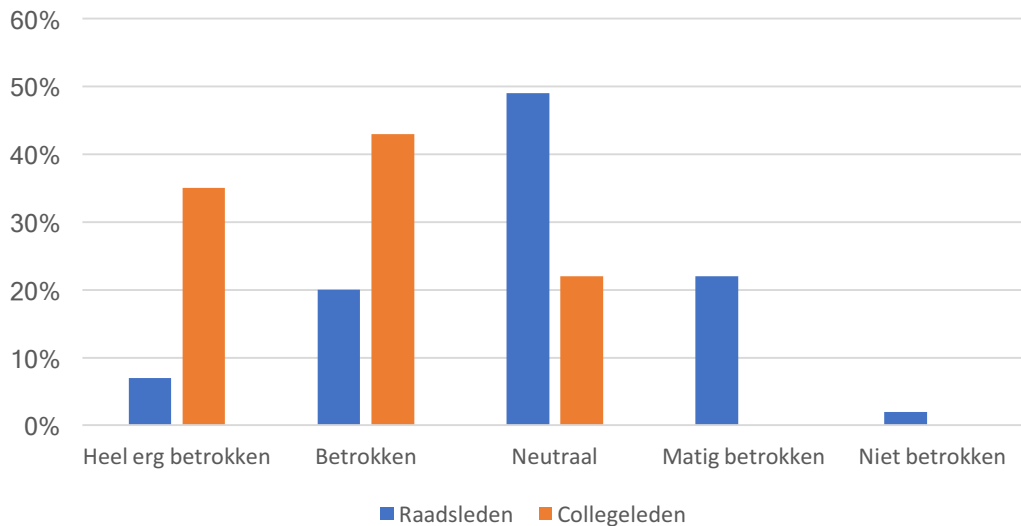
Besluit Algemeen Bestuur 1 april 2016

Overnemen met gemaakte opmerkingen.

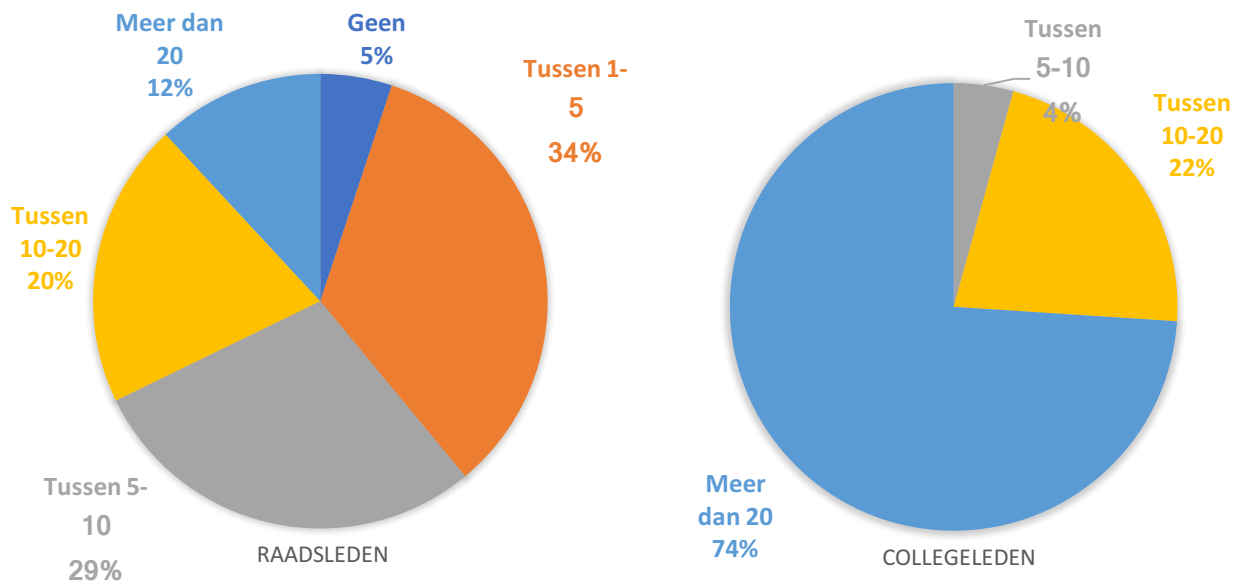
Bijlage 2 Survey resultaten

Dit is een overzicht van de resultaten van het survey die is uitgezet onder raadsleden en collegeleden in regio Hart van Brabant. De respons op het survey is 32% van alle raads- en collegeleden.

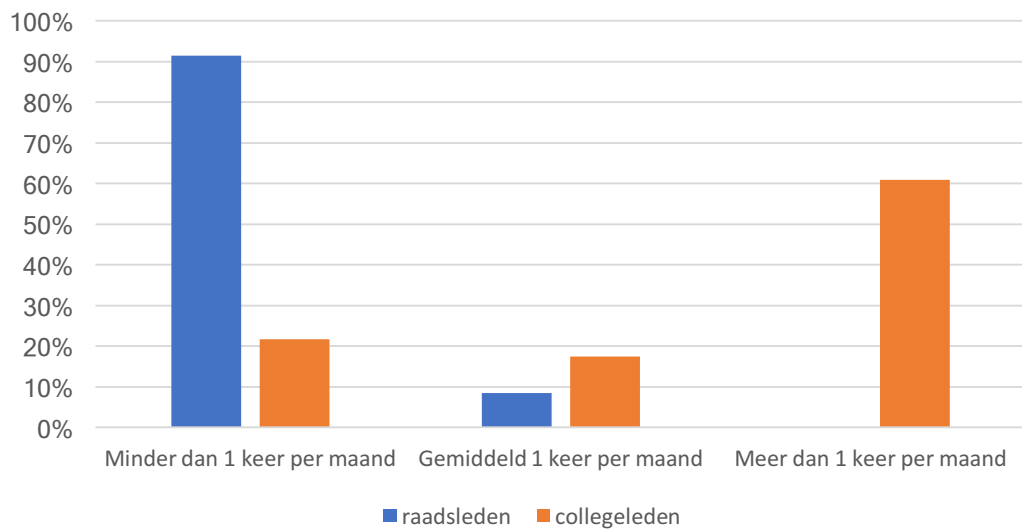
1. Hoe betrokken voelt u zich in het algemeen bij het samenwerkingsverband Regio Hart van Brabant?

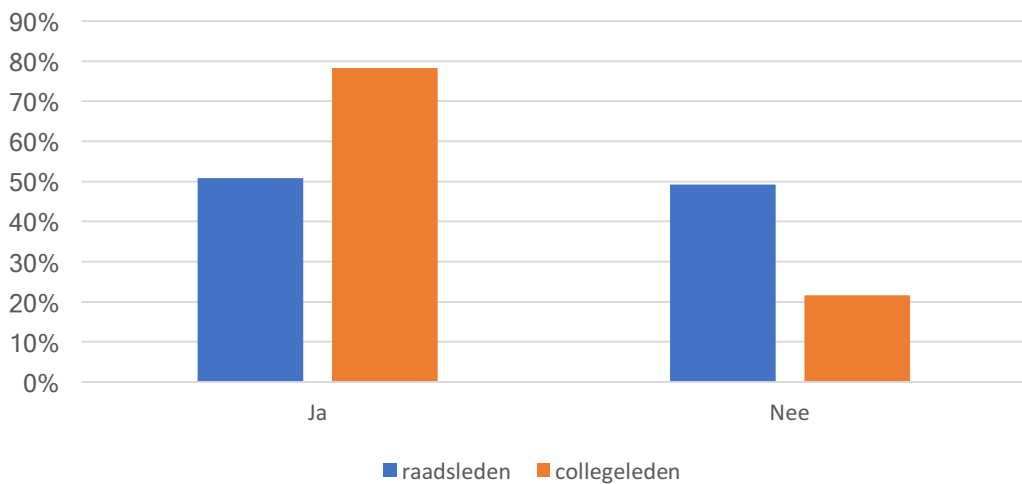
2. Hoeveel gemeenteraadsleden/collegeleden kent u (bij naam en gezicht) uit andere gemeenten binnen Regio Hart van Brabant?

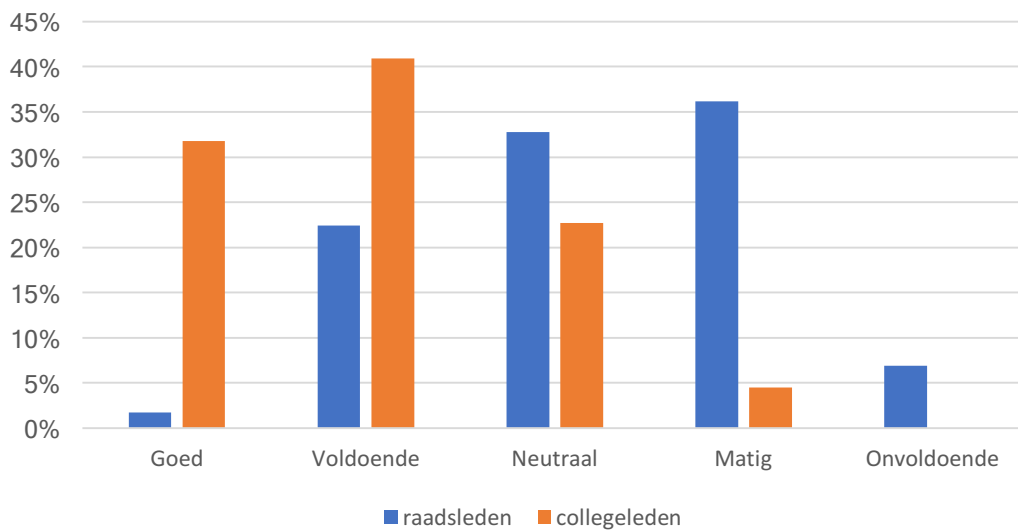
3. Hoe vaak werkt u met samen met gemeenteraadsleden/ collegeleden van andere gemeenten binnen Regio Hart van Brabant op regionale onderwerpen?

4. Heeft u informele contacten (buiten overleg/vergaderbijeenkomsten om) met gemeenteraadsleden/collegeleden uit andere gemeenten?

5. Vindt u dat u genoeg weet (regio-specifieke kennis) om de samenwerking Regio Hart van Brabant vorm en inhoud te geven?

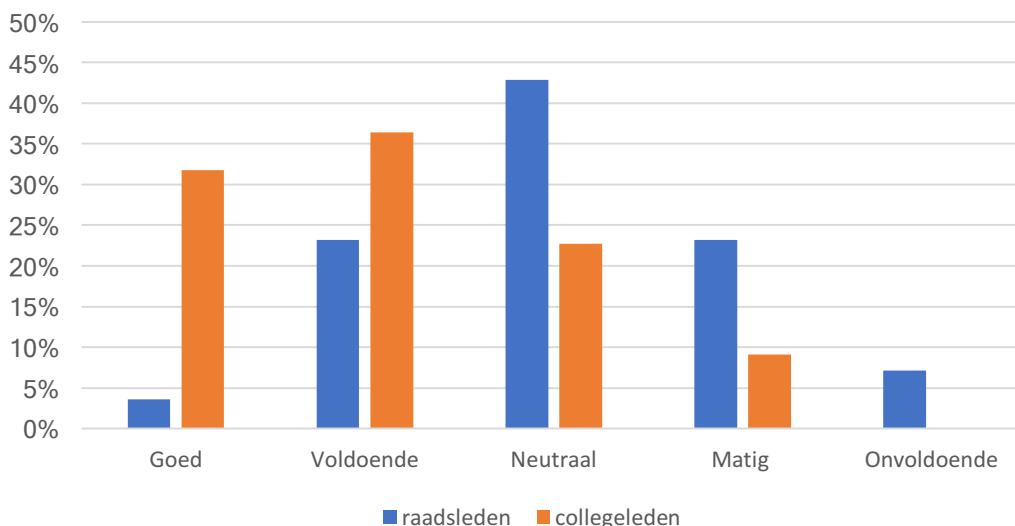

6. Waar haalt u uw informatie vandaan om de samenwerking in Regio Hart van Brabant vorm en inhoud te geven? (open vraag, alle antwoorden opgenomen)

Ambtelijk en bestuurlijk	Websites, aangeleverde stukken etc.
Website, info wethouder	Themabijeenkomsten en digitale info
Uit rapporten die vanuit de regio en de gemeente worden aangeleverd	Stukken van HvB zelf of zoals het benoemd staat in de Raadsstukken van onze gemeente
Uit de beleidstukken en overleggen met beleidsadviseurs van de eigen, maar ook van andere gemeenten.	Van de nieuwsbrieven en uit de krant
Via KGS	Via de griffier
Tijdens de POHO's en informele contacten en informatie uit de ambtelijke overleggen	Via de wethouders
Via mail, griffier, collage raadsleden	Via griffie en raadsstukken en e-mails
Hart van Brabantdagen en verder indien nodig elkaar informeren en opzoeken.	Voorstellen en stukken, informatie van eigen organisatie, collega's in die regio
Vergaderingen, vergaderstukken, informele contacten en ambtelijk advies	College, website en andere raadsleden in de regio van zelfde politieke kleur
Voorstellen van het College vooral	Site Regio, krant, gemeentewebsites
Nieuwsbrief, website HvB, wethouders	College
Stukken van HvB, GR-Dagen, informatie College	Uit de krant (BD), documenten, bijeenkomsten en internet.
Algemene media zoals krant, digitale kranten, omroep Brabant etc, informatiebrieven	Via HvB
internet / kennis van anderen / collega fractieleden	Tijdens de bijeenkomsten van de regio
Stukken uit de poho's, krant, informele gesprekken met collegawethouders	Hart van Brabantdagen, collegevergaderingen, raadsvergadering, overige bijeenkomsten.
Vorbereiding door beleidsmedewerkers, agenda plus stukken poho's	Eigen portefeuille: stukken t.b.v. zowel het informele als het informele poho overleg. De andere portefeuilles door memo's die in het college besproken worden.
Wethouder, raadsleden, stukken, beleid	Raadsinformatie.Website Hart van Brabant.
Radendagen, website Regio Hart van Brabant	Overall
De stukken die vanuit de griffie worden doorgestuurd.	Info via HvB dagen, college en griffier
Collegeraadsleden of college	Portefeuillehoudersoverleg, ambtelijk
Via persberichten en mailverkeer	Lokale info versus regionale info,
Website, infobrieven	Fractieoverleg. Info vanuit college
Meestal via regionale contacten binnen de PvdA en via vragen aan het eigen college.	Stukken lezen en lokale pers volgen
Via onze college leden	Informatiebrieven en collegebesluiten

Bezoeken projecten HVB (zoals Aeroparc), bezoeken Radendag/social innovation tour, nieuwsbrieven/mailings via griffier	Informatie vanuit college, vergaderstukken e.d. bij de Radendagen, website HVB, Nieuwsbrieven
Verslagen, brieven en begrotingen.	Stukken en nota's en kranten en nieuwssites
Allerlei mogelijke bronnen. Zowel regionaal als nationaal	Informatie via de mail vanuit de gemeente
Website Hart van Brabant, collegestukken, persoonlijke contacten	Eigen netwerk
Via bijeenkomsten Hart van Brabant en media.	Uit de aangeleverde stukken. Internet en collegiaal overleg binnen de regio.
Verslagen Hart van Brabant en info vanuit het college.	Vergaderstukken
Website	Vooral uit de regionale media. Maar ook uit onderlinge contacten
Door uitwisseling van meningen en denkbeelden met andere raadsleden.	Via griffie en internet
Via de griffier	Informatie die we ontvangen via de griffie en uit de contacten met de fracties
Media, Griffie / raadsinformatie systeem, website hvb, informatiebijeenkomsten hvb	Afstemming in college, ambtelijke advisering, eigen waarneming
Via wethouder	Internet per onderwerp
Met name terugkoppeling college en fractievoorzitter van HvB-bijeenkomsten, financiële terugkoppeling over aangepane verplichtingen (mijn sociaal domein) soms documenten	Allerlei bijeenkomsten
Ambtelijke voorinformatie	Via stukken HVB, overleg diverse samenwerkingen zoals GOH, GOHD, GGD Hart voor Brabant, uit bilaterale contacten met Collega's Tilburg, uit nieuwsbrieven vanuit Jeugdzorg.
Ambtelijke ondersteuning, deskundigen, openbare bronnen, de samenleving	Internet en e-mails
Vanuit netwerken, gesprekken, de media en via ambtelijke stukken	

7. In hoeverre is deze informatie voldoende om de samenwerking in Regio Hart van Brabant vorm en inhoud te geven?

8. Wat gaat er goed op gebied van informatievoorziening m.b.t. de regionale samenwerking? (Open vraag, alle antwoorden opgenomen)

Afstemming binnen eigen organisatie	Begrotingen opstellen
Inhoud is to the point.	Zeer betrekkelijk. Dus te weinig
De stukken en de informatie zijn volledig en goed van kwaliteit.	Vergaderstukken aanleveren, terugkoppelingen,
Informatie is compleet en overzichtelijk	Terugkoppeling vanuit college, periodieke informatie vanuit

	regio zelf
De zorgvuldigheid en de diepgang	Veel documenten raadpleegbaar om tot correcte informatievoorziening te komen.
Duidelijke afspraken over communicatie	De regionale samenwerking is groeiende. Er worden gezamenlijke stappen gezet. Daarbij hoort per definitie informatievoorziening. De gezamenlijke nieuwsbrief is daarvan een goed onderdeel.
We weten elkaar goed te vinden. Programmabureau biedt goede ondersteuning	Zou geen specifiek onderwerp weten. Over het geheel genomen is het minimaal.
Nieuwsbrieven. Mooi opgemaakt. Duidelijk.	Website
Er wordt vaker (tussentijds) gerapporteerd, GR dagen zijn over het algemeen instructief	Begroting/jaarverslag.
We worden geïnformeerd	Er is voldoende informatie beschikbaar
Informatie is veel en volledig	HvB dagen
Vorbereiding poho's.	Digitale verstrekking van stukken, archief
Website, jeugdzorg	Op zich goede raadsinfo
De stukken die er moeten zijn, zijn er	De info lijkt voldoende
Nieuwsbrief	Tijdigheid en volledigheid
Weinig communicatie	Adequate en juiste informatie, weinig betrokkenheid op relatieniveau
Agenda versturen	In Heusden wordt 3x per jaar gerapporteerd over de diverse GR-en, w.o. ook HvB. Informatie over belangrijke beleidsdocumenten zoals Strategische Agenda, begroting e.d. is meestal erg goed, soms zelfs te gedetailleerd.
Duidelijke agenda's voor de bijeenkomsten.	Eigenlijk niets
Er wordt serieus werk gemaakt van informatievoorziening met nieuwsbrieven, nota's en radendagen.	We krijgen de agenda waardoor we de voortgang kunnen volgen
Van alle media wordt gebruik gemaakt.	Radendagen, soms
Colleges koppelen informatie in voldoende mate en regelmatig terug aan de raad	De aangeleverde stukken.
Alle informatie is toegankelijk via websites van betrokken gemeenten en via website Hart van Brabant/Midpoint	Stukken komen op tijd
Strategie- en beleidsdocumenten. Onderlinge beeldvorming via bijeenkomsten, Verenigde Vergadering goed initiatief.	Op verzoek komt vaak de gewenste detailinformatie. Vaak komt eerst globale info, die toch weer vraagt om verdere details en gevolgen.
De radendagen(avonden).	Redelijke info via griffie
Website	Mailing
Nog te weinig informatie vanuit de colleges	Nog geen oordeel over
Wanneer er bijeenkomsten zijn	Jeugdzorg, social innovation
Weinig, eigenlijk is het gewoon best een beetje stil en moet je actief op zoek naar informatie. Bij de verenigde vergadering was het overigens wel redelijk goed geregeld.	We kennen elkaar, korte lijnen, vertrouwen
Ik weet op zich wel wat er gebeurt	Uiteindelijk komen stukken wel, maar laat
We krijgen voldoende informatie, de link voor wat het dan voor onze gemeente betekent ontbreekt vaak nog	E-mail berichten
E-mails die de regionale vergaderingen aankondigen en wat de agenda is.	Er worden jaarlijks enkele bijpraatmomenten georganiseerd, maar de animo daarvoor is vaak klein.
Informatievoorziening van wie aan wie?	Regionale raadsinformatiebrieven

9. Welke drie verbeterpunten kunt u noemen op het gebied van informatievoorziening? Kunt deze van 1 tot 3 nummeren waarbij nr. 1 het belangrijkste is en nr. 3 minder belangrijk?

1.	2.	3.
Agenda ruim op tijd aanleveren	Volledige stukken bij aanlevering	Heldere duiding van overlappende thema's diverse poho's
Nieuwsbrief periodiek	Geen poho's plannen op dezelfde tijdstippen, waardoor portefeuillehouders keuzes moeten maken bij welk poho ze aanwezig kunnen zijn.	Integraliteit: meerdere poho's moeten vaak over hetzelfde onderwerp adviseren / besluiten.

Ingaan op eventuele alternatieven, die niet gekozen zijn	Informatie is vaak te veel om te kunnen lezen	Transparantie: informatievoorsprong Tilburg
Aanlevertijden van agenda's en onderliggende stukken	Meer betrokkenheid	Collegeleden materiaal meegeven om de GR te informeren
Informatie is vaak erg laat beschikbaar	Maak een duidelijke meerjarenagenda	Geen inlog op website
Tijdigheid	Betere scheiding tussen ambtelijke voorbereiding en bestuursbeslissingen. Soms gaan de discussie tot op detailniveau. Is niet voor bestuurders.	Invulling plenaire gedeelte HvB dag
Communiceer via fractievoorzitters	Cultuur: verbeteren vertrouwensrelatie	Meer ontmoeting
Meer duidelijkheid over de vraag of een voorstel in de raad dan wel in het college kan worden behandeld.	Communicatie alleen op hoofdlijnen in nieuwsbrieven rondzenden	Laten zien hoe wordt aangesloten op actualiteiten
Tijdig aanleveren van vergaderstukken, ook voor jeugdhulp	Ik mis (tussentijdse) terugkoppeling van zaken die besproken zijn.	Duidelijke uitleg over de inkoop hoe gaat dat, wat kunnen wij als raad als algemeen beleid meegeven
Tijdig verslagen van regionale overleggen ontvangen	Communicatie via pers/social media	Geen vergezichten en beleidsnotities
GR dagen nog beter voorbereiden	App met highlights SMA	Maak met voorbeelden iets duidelijk.
Tijdens de bijeenkomsten is er meer sprake van informatiedeling en weinig ruimte voor inbreng.	Stavaza uitvoering strategisch programma alle beleidsvelden	Mate van samenhang ir.t. (realisatie van) strategische agenda
Rechtstreeks communicatie aan raadsleden	Overzicht van raden en leden met woordvoering	Beter informeren over gerealiseerde/behaalde successen
Stukken eerder beschikbaar krijgen	Maar ook gemeenschappelijke doelen vertalen naar lokaal niveau	Een duidelijke governance.
Eenduidige info aan raden in hun eigen context	Uitkomsten Radendag zichtbaar maken	Onderlinge bijeenkomsten
Overzicht van onderwerpen	Communicatie	Welke resultaten geboekt worden
Informatie meer uitgesplitst naar gemeente	Duidelijk aangeven waar we staan in de informatie	Onderlinge bijeenkomsten
Radendag meer interactief maken	Tussentijdse nieuwsbrieven voor bepaalde thema's	Meer to the point en minder 'en toen deden we dit en toen deden we dat'-geschiedenis-procesbeschrijvingen. Geef mij de resultaten maar
Realisatie van doelen	Het moet korter en concreter	Vorm van terugkoppeling wat er gepresteerd is
Nieuwsbrief op huisadres	Gebruik twitter	Minder cijfers meer letters
Concepten op tijd toezenden	Richt info meer tot burgers.	Tijdig agenda's en verslagen
Inhoudelijk zijn alle nota's veel te wollig	Mate van samenhang van informatie	Meer terugkoppeling
Gebruik facebook	Duiden overeenkomsten en verschillen in opvatting deelnemende gemeenten	Beter overleggen
Duidelijker taalgebruik. Hou het simpel.	Gestructureerde informatievoorziening.	Mijn indruk is dat de relatie met de pers een te adhoc karakter heeft.
Bijeenkomsten eerder plannen en de data publiceren	Uitwisseling	Waar komt de vraag/het initiatief vandaan?
Mate van compactheid!	Wanneer en waarover wij inspraak hebben	Zaken die we samen aanpakken zoals jeugdhulp etc.
Nieuwsbrief uitgeven per aandachtsgebied	Uitwisseling	Duidelijker aangeven wie waar over gaat
Meer betrokkenheid	Bondiger	Duidelijkheid omtrent knelpunten binnen de regio
Informatie	Meer informatie over hoe andere gemeenteraden hebben besloten op bepaalde onderwerpen	Frequenter
Wat de voordelen voor Goirle zijn van de samenwerking	Wat de informatie betekent voor de gemeente waar we werkzaam zijn	Toekomstvisie ontwikkelen
Continuïteit in informatievoorziening/cyclus, bijvoorbeeld; Specifieke nieuwsbrief voor raadsleden, voortgang uitvoeringsparagraaf agenda, ontwikkelingen in andere gemeenten	Deze eerder sturen zodat men tijd heeft om deze gedegen voor te bereiden	Aparte bijeenkomsten over actuele zaken
Minder	Duidelijker what's in it for me	Beknopte informatie over Jeugdbeleid evt met hyperinks naar

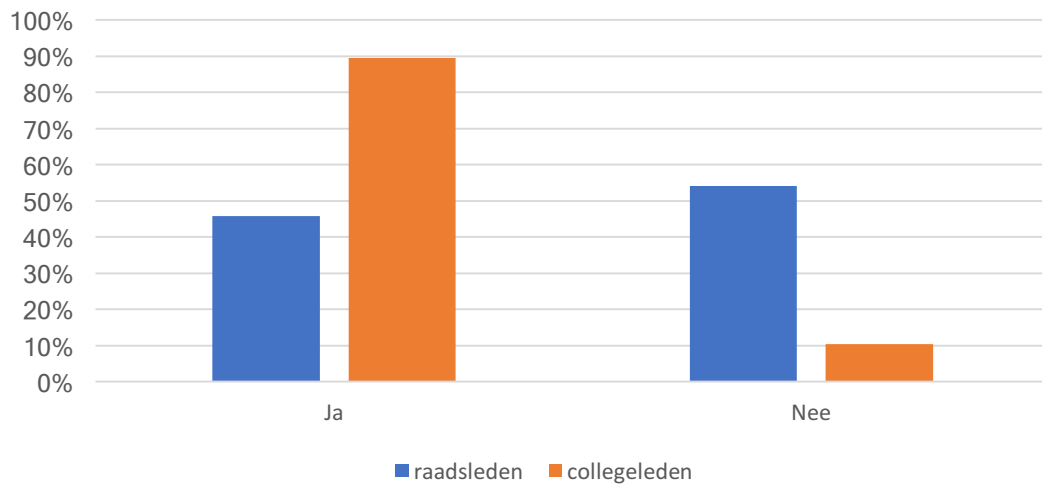
		achtergronddocumenten
Informatie die 'up to date' is	Periodiek bij elkaar komen	Raden vooraf betrekken
Specifieker maken waar de gemeente bij betrokken is	Meer informatie richting raden verstrekken	Tussentijdse rapportages
De correcte definitieve stukken ter voorbereiding rondsturen	Contactgegevens van raadsleden, ik ga geen 9 websitebezoek af.	Weet niet
Minder lijvige rapporten	De site is nog in ontwikkeling. Hierop ontbreken nog kengetallen en indicatoren.	De zaterdagen waarop de bijeenkomsten vaak worden gehouden.
Nieuwsbrief	Wie doet wat	Geen idee
Verslagen mogen gerust naar besluitenlijst omgebouwd worden	Verkeer/vervoer	Tijdsdruk verminderen, zowel ambtelijk als bestuurlijk
Gerichter informeren, minder verantwoorden	Stukken vereenvoudigen (samenvatting)	Niet te veel op een dag proppen, de info hiervoor is dan ook overdonderend
Actiepunten in het veld. Welke resultaten behaald, soort nieuwsbrief plus	Duidelijkheid omtrent invloed	Hart van Brabant krant opzetten
Meer denken in regionale informatie) dan de regio bezien vanuit het lokale perspectief	Controleerbaar	Jaarlijkse regionaalsvergaderingen behouden!
Eerder informeren in proces	Succes noemen	
Toerisme	Meer betrekking op relatieniveau, wat kan gemeenteraadslid zelf met deze informatie	
Stukken op tijd aanleveren	Hoofdzaken uit portefeuillehoudersoverleg, bijv. Agenda met korte samenvatting bij elk punt	
Meer informatie over concrete projecten.	Per thema informatiebijeenkomsten organiseren	
Duidelijkheid omtrent kaders	Proces duidelijker	
Concreter	Tijdigheid aangeleverde stukken	
Proactief brengen van info	Agenda van bijeenkomsten	
Verbreiding van problematiek op regioniveau, nu nog te veel vanuit belang eigen gemeente	Minder gedetailleerd	
Voortgangsinformatie over hoofdpunten van beleid	Meer samenhang zichtbaar maken, soms is niet direct belang of relatie met een ander beleidsterrein helder verwoord	
Stimuleren van informatieuitwisseling	Informatie ook per post	
Tijdig aanleveren	Dichter naar de raad brengen. Enthousiaste verhalen/ voortgangsmeldingen vanuit college	
Governance		
Kleinere hoeveelheid		
Verslagen van bijeenkomsten		
Hart van Brabant dag, gevarieerd programma		
Minder technisch		
Tijdig aanwezig		
Thema's benoemen		
Meer 'werk'bezoek achtige activiteiten (in de bus langs aantal ontwikkelingen. Zien, voelen, tastbaar		

10. Wie zou wat u betreft deze verbeterpunten op moeten pakken?

Binnen organisatie HvB	Bestuur en ondersteuning van HvB zelf
------------------------	---------------------------------------

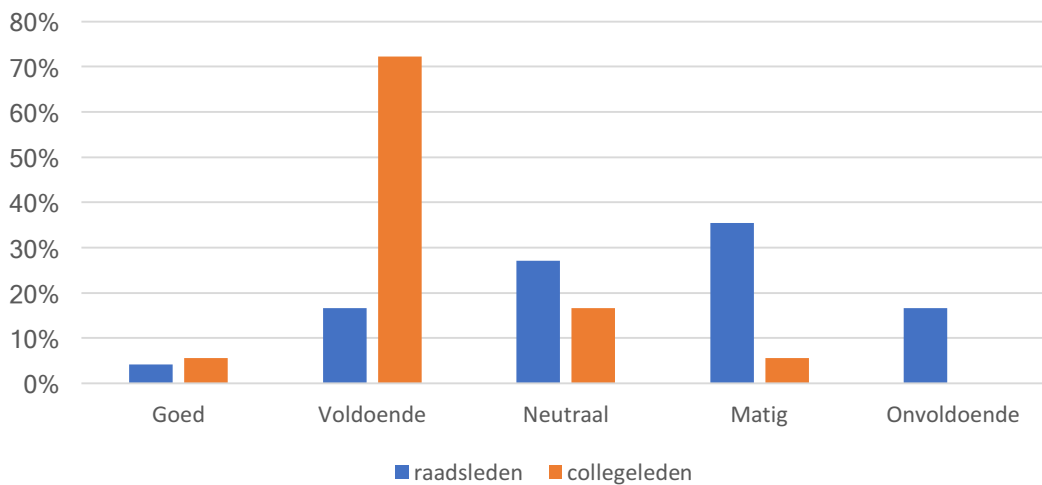
DB danwel AB	De regio
Hart van Brabant	Bestuur haart van Brabant
Het programmabureau in samenspraak met de coördinatoren.	Bestuur van de regio)
Programmabureau. Beperk de omvang van stukken.	Het regiobestuur
De ambtelijke organisatie van de samenwerking	Colleges
Coördinator richting griffiers	Het bestuur
Bestuur	Het projectbureau, het Algemeen Bestuur en de gemeente Tilburg.
Dat is een gedeelde verantwoordelijkheid waarbij Tilburg zich bewust dient te zijn van haar dominante rol en positie.	Programmabureau, Kring Gemeentesecretarissen, AB
Collegeleden in de verschillende portefeuillehoudersoverleggen	Bestuur
Bestuur/secretariaat per gemeenschappelijke regeling en programma samenwerkingverband	Algemeen bestuur HvB
De organisatie, er zijn toch medewerkers die de bijeenkomsten organiseren.	Primair HvB, secundair raad d.m.v. griffies en college
Bestuur --> secretariaat	De gemeenschappelijke Raad
ICT?	Colleges van B&W, burgemeesters, fractievoorzitters gezamenlijk in aparte werkgroep
1) Maak (een) griffier met evt gem secr en medewerkers verantwoordelijk voor informatie gemeente. 2) Ambtelijke secretarissen leveren info aan voor totaaloverzicht. 3) poho's kunnen onderwerpen aandragen voor centrale gedeelte.	AB
Griffie	De griffies van de gemeenten
De gemeenten zelf spelen hier een belangrijke rol in. Ook om meer te laten zien wat bijvoorbeeld is besloten tijdens vergaderingen	De hvb organisatie
Commissie vanuit de raden	Het programmabureau.
Het bestuur en de programma medewerkers	Regio
De directeur en zijn medewerkers	Regiomanagement.
Organisatie radendagen	Griffie?
De diverse portefeuillehouders, dus wethouders en burgemeester, die daar serieus werk van moeten maken.	Programmabureau
Bestuur Hart van Brabant	Geen idee
Maak communicatieplan en werk ernaar.	Elk poho
Algemeen Bestuur	Regio organisatie
Alle gemeenten i.s.m. Hart van Brabant	Directie Hart van Brabant
Programmamanager HvB	College en directie regio Hart van Brabant. (Raadsleden zouden zich wat meer verbonden moeten tonen, maar moeten daar mogelijk ook toe verleid worden).
Een Hart van Groep werkgroep waarinook de plaatselijke raadsleden zitting hebben.	Programmabureau i.c.m. behandelende ambtenaren
Het college	College zou daar een rol in kunnen spelen of de griffier
De collegeleden	HvB-bureau
Een duidelijk proces dat de inhoud ondersteunt: Procesmatig: griffie en staf HvB. Inhoudelijk: bestuurders en beleidsmedewerkers.	Griffiers

11. Oefent u invloed uit op de regionale agenda? Zo ja, hoe dan?

Maar in alle bescheidenheid in poho t.g.v. eigen gemeente	Via bestuursvergaderingen
Laatste vergadering meegestemd over de richting die regio heeft	Uiteindelijk door college toe te staan in te stemmen
Vaststelling van de agenda	Door deze van commentaar te voorzien en soms door medestanders te zoeken.
Inbreng via KGS	Tijdens de laatstgehouden vergadering met alle leden in Het Klavier
Tijdens de poho's en eventueel via het ambtelijk overleg	Via de kring gemeentesecretarissen
Door activiteiten te doen met de B5 en PS	Door onze punten naar voren te brengen
GR dagen, via Collegeleden, afstemming partijgenoten andere gemeenten	Via initiatief tot regionale dag in maart j.l. en via gemeenteraad
Via ambtelijke werkgroepen en zelf agenderen wanneer belangrijk	Via college, via de Verenigde Vergadering, via Radendag
Via poho's	Door te spreken met de raad over de agenda
Maar heel weinig via de wethouder vanuit de raad	Moties
Door onze vertegenwoordiger te laten deelnemen	Als voorzitter poho
In de raadsvergadering	Door deel te nemen aan de discussies op b.v. de radendagen.
Via de bijeenkomsten	Met name binnen eigen poho
Via onze wethouders	Door te "lobbyen" bij collega's vooraf
Via zienswijzen in de raad	Moties bij raadsvergadering, scherp volgen in raad
Zienswijze op regionale voorstellen via gemeenteraad	Via de inbreng tijdens de Poho's
Via onze collegeleden.	Via bespreking in de portefeuillehouders-overleggen
Verenigde Vergadering, Lokale moties en radendagen	Beperkt: zienswijzen (maar die zijn flinterdun), en natuurlijk HvB-radendag met moties (topper!!)

12. Hoe vindt u de mogelijkheden die u als gemeenteraadslid/collegelid heeft om invloed uit te oefenen op de regionale agenda?

13. Welke drie mogelijkheden ziet u om (meer) invloed uit te oefenen op de regionale agenda?

1.	2.	3.
Vroegtijdige betrokkenheid	Duidelijker afstemming tussen verschillende poho's	Heldere beslisstructuur
Gem. afgevaardigden raadplegen vooraf raads-/cieleleden	Concept-agenda voor commentaar naar raads-/cieleleden	Agenda behoeft goedkeuring gemeenteraden
De invloed is voldoende	Beter vooroverleg	Frictiepunten eerder op de agenda
Laat elke gemeente voorafgaand aan het eerste concept een bijdrage leveren.	Betrekken van andere deelnemende gemeenten bij de voorbereiding van besluiten	Eerder in het proces
Tijdige informatie	Tijdige terugkoppeling door Collegeleden ten behoeve van besluitpunten	Individueel op bijeenkomst
De Verenigde Vergadering biedt goede mogelijkheden	Bij de verenigde vergadering in Kaatsheuvel was eigen inbreng gewenst en dat was prettig.	Contact met partijgenoten in andere gemeenten
Werken aan cultuur: vertrouwen en transparantie	o.a. door middel van communicatie	2x per jaar gezamenlijke verenigde vergadering
Zaken aankaarten bij de eigen wethouder met de vraag of hij/zij dit mee wil nemen naar het regionale overleg	Directe link tussen HvB en Midpoint	Een raadsleden terugkoppeling per vakgebied.
Tijdige communicatie vanuit de organisaties gemeenschappelijke regelingen / HvB	Niet als er al een stuk ligt	Meer verenigde vergaderingen
Wellicht onderwerpen van radendagen aan de gemeenteraden voorleggen zodat deze inbreng meegenomen kan worden.	Goede verslaglegging	Optimale voorbereiding Radendagen
Meer betrokkenheid creëren	Interactieve sessies	Herindelen
Ambtelijk en bestuurlijk overleg	Bekendmaken wat er gerealiseerd is	Tijdige informatie (lange termijn planning)
Vorbereiding kaders in poho's	Gemeenteraad	Overleg met programmabureau
Goede planning	Handel daar dan ook naar.	Frequenter concrete zaken en gemeentelijk nut aan de orde stellen
Vroegtijdig betrekken via een kadernota	Radendagen/avonden	Consultatie via enquêtes b.v. op Radendagen dan wel schriftelijk
Directe input kunnen geven	Informatie HvB i.r.t. (realisatie van) strategische agenda	Vaker verzamelde vergaderende
Afstemmen met de vloer zijn de raden	Inrichten commissievergaderingen op regionaal niveau vanuit deelnemende gemeenten	Gezamenlijk overleg bij samenstelling agenda

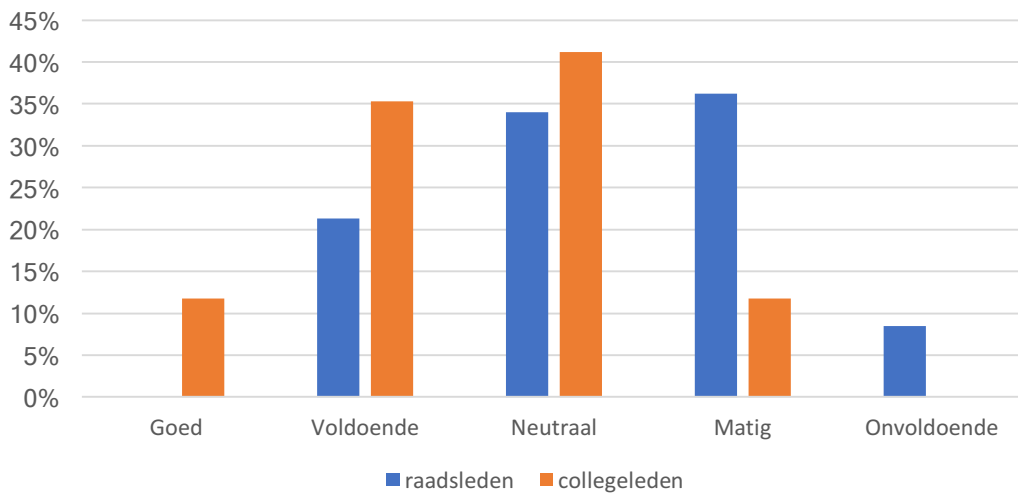
Algemene vergadering regio	Raadsleden sturingsgroep	Verslagen als agendapunt maken in diverse commissies
Gerichte discussies op thema met voldoende tijd hiervoor	Nieuwsbrieven	POHO voorzitter worden
Ik wil niet meer invloed.	Jaarlijkse verenigde vergadering	Intensivering contacten met Raadsleden uit andere gemeenten
Online stemmen over onderwerpen	Via de wethouders	
Geef raden het gevoel dat er naar ze geluisterd wordt.	Effect op de omgeving van de thema's die spelen	
Informele avonden over thema's zoals we over de SMA hadden	Fuseren	
Compactheid van relevante informatie Hart van Brabant	Nieuwsbrief	
Meer themabijeenkomsten	Meer overleg	
Raadsleden bijeenkomst	Met bijbehorende planning	
Bijeenkomsten voor raadsleden met dezelfde portefeuilles	Goede voorbereiding in eigen college	
Betere informatievoorziening (raadsinformatiesysteem HvB)	Als raad actief opvattingen ventileren en initiatieven nemen	
Wat is dit nou voor vraag. We hebben nu juist om scenario's gevraagd hoe we dat moeten doen.	Tijdig informatie verstrekken over te nemen beslissingen, bij voorkeur via colleges	
Werkgroep met personen vanuit iedere raad, bij deze persoon kunnen we met ideeën terecht	Agenderen van thema's	
Inzicht in de thema's die spelen	Colleges actiever naar de raden toe	
Onderwerpen laten agenderen door de portefeuillehouder van onze gemeente	Afstemming andere voorzitters poho	
Gemeenteraad van hart van Brabant	In de gemeenteraad agendapunt maken van regionale agenda vooraf.	
Via de raden vertegenwoordiging	Ambtelijk op onderdelen eigen mensen te plaatsen	
Antwoord op de vraag: een gr van raden van maken. Maar dat wordt een monstrum en ik heb daar helemaal geen behoefte aan	Meer interactie tussen Directie Hart van Brabant en Gemeenten	
Verenigde Vergaderingen vaker laten plaatsvinden.		
Betere procesaanpak		
Meer algemene vergaderingen met stellingen		
Zelf proactiever zijn		
Meer keuzemogelijkheden.		
Betere informatievoorziening		
Concrete zaken in een vroegtijdig stadium aan de orde stellen		
Meer ingebedde democratie en legitimiteit orgaan		
Minstens 1x per 4 jaren een Verenigde Vergadering		
Regioraad		
Meer verenigde vergaderingen		
Vaker thematisch vergaderen		
Afstemming met programmabureau		
Meer regionale samenwerkingsprojecten		
Actieve inzet		
Lobbyen bij collega's		

Thema's benoemen
Meer betrokken worden aan begin van ontwikkeling i.p.v. geconfronteerd worden met kan en klaar plan van aanpak

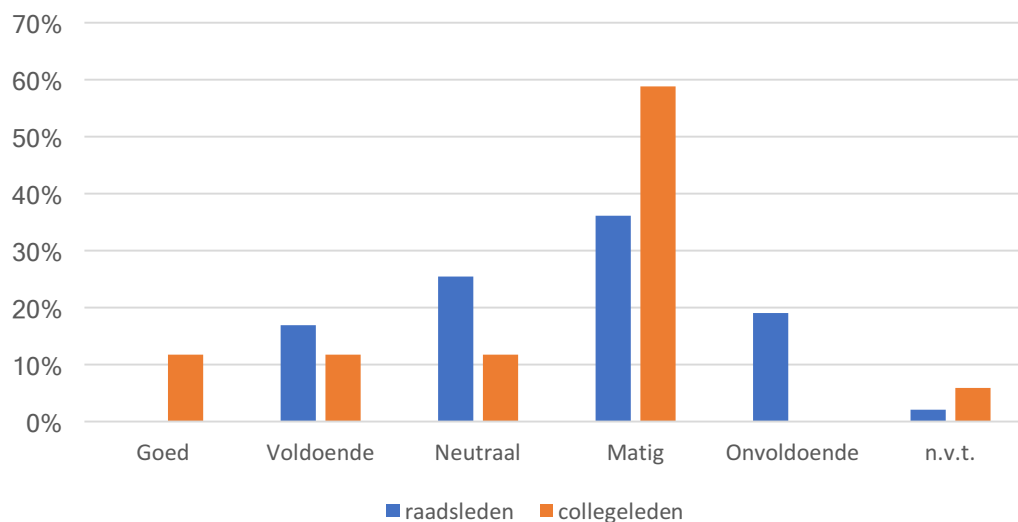
14. Op welke specifieke thema's zou u (meer) invloed zou willen uitoefenen?

Thema's als verdeling van bijvoorbeeld bedrijventerreinen, maar ook Leisure aanpalende zaken	Ruimtelijk ontwikkeling en Toerisme en recreatie
Economie, mobiliteit, natuur, gezondheid	Agenda en projecten
Midpoint, Jeugdhulp, Bestuurskracht: vertegenwoordiging vanuit Regio naar andere gremia (provincie, Rijk) niet alleen door Tilburg maar ook afvaardiging uit andere deelnemende gemeenten	Sociale domein, economische ontwikkeling, ruimtelijke ordening
Zorg	Recreatie en toerisme
Wonen / uitgifte grond t.b.v. industrie / WMO	Meer invloed
Economie	Leisure
Monitoren uitvoering	Duurzaamheid en sociaal/maatschappelijk vlak
Jeugdhulp	Toerisme/ recreatie
Zorg, veiligheid	Organisatie en opzet van de samenwerking, en bij incidentele thema's
Welke visie en beleidsstukken hebben we te kiezen veel wordt van bovenaf opgelegd	Zorg/economie.
Jeugdbeleid	Veiligheid, huisvesting, zorg
Jeugdzorg en sociale woningbouw	Sociaal domein
Ik wil niet meer invloed, maar uitvoering van de strategische agenda moet beter en concreter.	Ambtelijke samenwerking
Duurzaamheid	Jeugdzorg, arbeidsmarkt, werkgelegenheid
Beperking van taken van de regio	Alle thema's die regionaal van belang zijn (GR-en, gezamenlijke zorgvisie, visie op arbeidsmarkt in relatie tot economische ontwikkeling etc.
Realisatie strategische agenda	Werkgelegenheid
Sociaal/Economische aandachtsgebieden	Jeugd, arbeidsmarktbeleid, duurzaamheid
3 decentralisaties, infrastructuur, woningbouw, economie, arbeidsmarkt	Invulling radendagen. Gezamenlijke agenda's en plenaire deel Hart van Brabantdag.
De agenda van hart van Brabant	Financiën
Samenwerking van 3 O's (onderwijs, ondernemers, overheid) om maatschappelijke meerwaarde te creëren, ruimte, duurzaamheid	WMO, regionale inkoop, ontwikkeling van dorpen en steden v.w.b. samenvoegingen en industrie.
Alle thema's die zijn ondergebracht in HvB, simpel, anders brengen we ze daar niet onder.	Projectuitvoering
Leisure, zorg	Arbeid, volkshuisvesting, zorg
Arbeidsmarktbeleid	Jeugdzorg, participatie, ben ik niet tevreden over m.b.t. aanpak en resultaten

15. Hoe vindt u de transparantie met betrekking tot het besluitvormingsproces binnen Regio Hart van Brabant?

16. Hoe vindt u de mogelijkheden voor gemeenteraadsleden om controle uit te oefenen op de uitvoering van de besluitvorming binnen Regio Hart van Brabant?

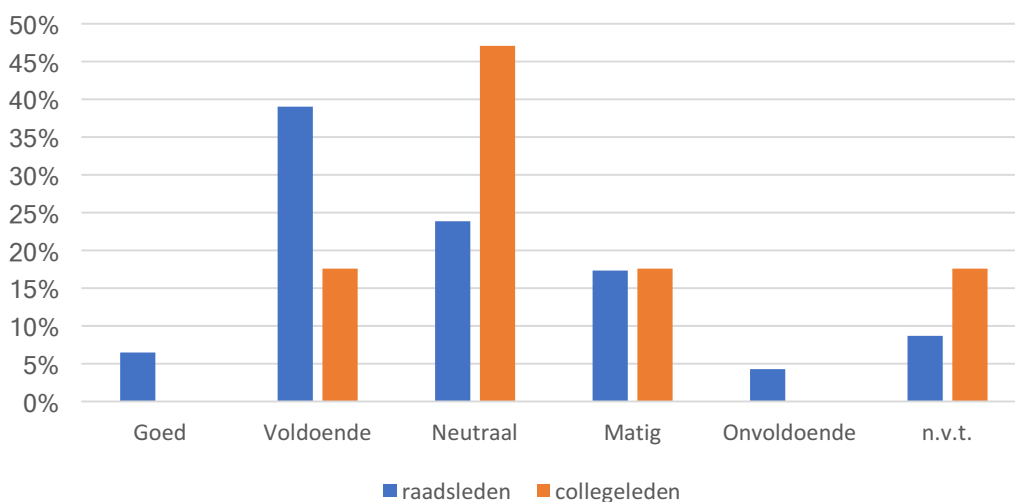

17. Wat heeft u in de toekomst nodig om uw rol binnen de regionale samenwerking Regio Hart van Brabant zo goed mogelijk te kunnen uitoefenen?

Heldere beslisstructuren. Nu AB beslissers en dat maakt functioneren Poho lastig	Koppeling van thema's binnen de gemeente die een rol spelen
Meer specifiekere uitwerking van de thema's want deze zijn nu in mijn ogen vaag en zeer algemeen	Mandaat, ondersteuning en ruimte
Goede informatie	Tijdige informatie en plannen
Betere afstemming tussen de agenda van het AB eb die van de poho's.	Niets anders dan nu
Eenvoud en keuze maken	Gerichtere informatie, minder dikke verantwoordingsdocumenten en meer enthousiasmerende thema-sessies.
Goede actuele informatie	Meer overzicht over stip op de horizon
Democratische legitimatie is slechts een klein onderdeel hierbij. Het gaat meer om de cultuur: werken aan vertrouwen en transparantie die maakt dat we als Regio effectiever en efficiënter kunnen zijn.	Meer samenwerking
Het lijkt me goed als we goed inzicht hebben in welke onderwerpen wanneer regionaal opgepakt gaan worden, zodat	Duidelijkheid vooraf door tijdige beschikbaarheid van documenten, waardoor overleggen ook meer over inhoud

we aan de voorkant zaken mee kunnen geven aan de wethouder.	kunnen gaan.
Gerichte informatie in niet te grote en heldere documenten.	Meer transparantie, minder bureaucratie
Meer rechtstreekse informatie over de onderwerpen	Goede informatievoorziening
Meer discussie	Tijdig betrokken worden.
Al eerder benoemd: voortgangsinfo	Betere informatie en kaders. Frequentere samenwerking
Goede planning	Goede info over lopende processen, voor de gemeente relevante zaken, meer info waar het college mee bezig is
Afschriften van notulen/besluitenlijsten van DB ter informatie	Gedelegeerden vanuit onze Raad
Meer betrokkenheid	Goede, gerichte, en vooral beknopte informatie waarbij nadrukkelijk aandacht moet zijn voor de meerwaarde van intergemeentelijke samenwerking.
Betrokken zijn bij de afgesproken doelen	Meer regionale informatie
Regelmatig voorlichtingsdagen	Meer overleg tussen de gemeenteraden
Meer uren in een dag	Tijdige informatie
Voldoende tijdige informatie en voldoende adviserende meedenkmomenten	Heldere governance en tussentijdse rapportages.
Gemotiveerde wethouders die het belang zien van regionale samenwerking en concrete resultaten laten zien.	Toch een bepaalde zelfstandigheid als stad of dorp waaraan niet zomaar gestort mag worden. Eigen identiteit blijft, volgens mij, de sleutel tot optimale samenwerking omdat dan diverse invalshoeken worden bekeken.
Duidelijk communicatie over de toekomst.	Tijd en prioriteit
Tijdige en volledige informatie over plannen	Zicht op de relevante dossiers en de mogelijkheid daar standpunten over te delen die ook op een zinnige (effectieve) manier gedeeld kunnen worden. Voorlopig blijft het een Poolse Landdag.
Duidelijker kaders voor uitvoering en gerichte monitoring daarop.	Genoeg contacten met collegawethouders om onderwerpen te bespreken
Meer betrokkenheid, gerichte informatie, gekend worden bij beslismomenten, communicatie.	Meer informatie
Meer info over tussentijdse ontwikkelingen en resultaten	Beter en meer overleg Raadsleden andere gemeenten Regioraadsvergadering handhaven en betrokken aan begin van processen en niet alleen aan einde plan van aanpak en budget hoeven te accorderen.
Open houding en informatievoorziening HvB, inzichtelijkheid bevoegdheden samenwerkingsverband, Verenigde Vergadering, evaluatie	Voldoende ambtelijke capaciteit i.v.m. de voorbereiding van vergaderingen enz.
Meer samenwerking met vergelijkbare pol partijen uit regio	Focus en prioritering van door de regio te bereiken doelen
Betere informatievoorziening over wat er speelt in de regio. De belangrijkste punten dienen gedeeld te worden.	Voldoende ambtelijke capaciteit i.v.m. de voorbereiding van vergaderingen enz.

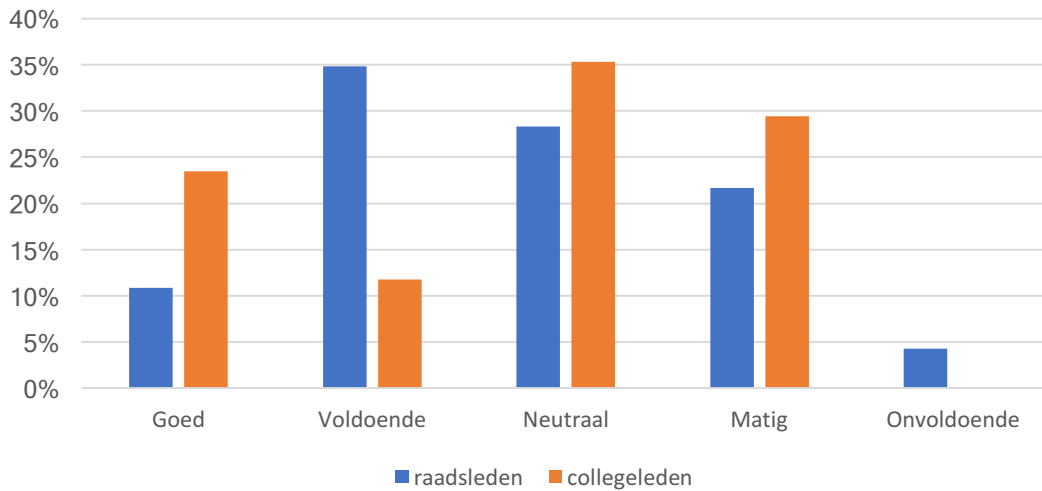
18. Hoe ervaart u in het algemeen de 'radendagen' binnen Regio Hart van Brabant?

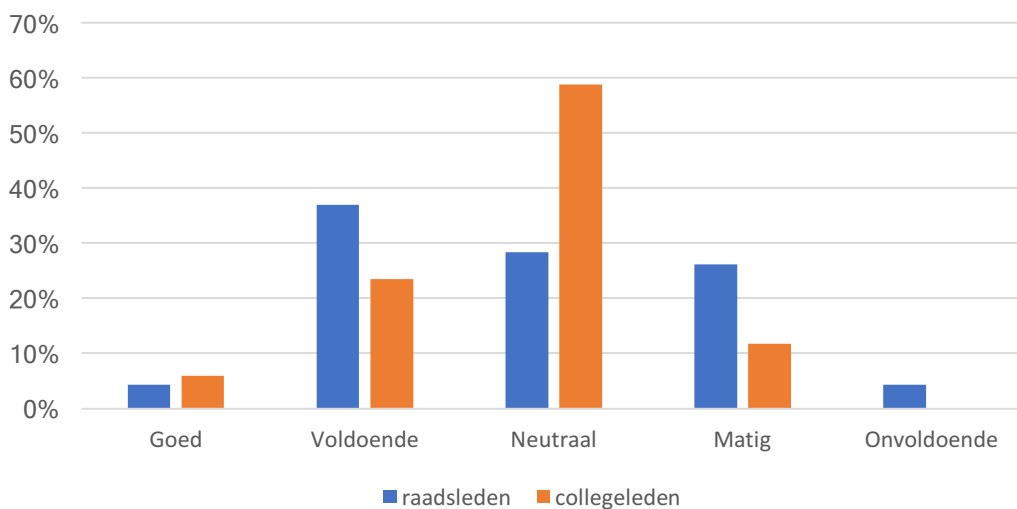
19. Hoe bereidt u zich voor op de 'radendagen' van Regio Hart van Brabant?

Ambtelijk en in college	Lezen van de stukken
Website maar dan houd het ook op	Lezen van de stukken en afstemming in de fractie
Door de informatie te lezen.	Ga er nooit heen.
Kennisnemen van de stukken.	Kort agenda lezen
Niet veel echter lees het wel door wat vooraf bekend is. Spreken we wel binnen de fractie	Intern met de fractie
Nauwelijks	Ontspannen
Binnen vergaderingen breng ik voorstellen in voor de invulling. Daarnaast neem ik kennis van het programma en doe ik daar voorstellen voor. Uiteraard lees ik ook Lezen van de uitnodiging.	Via griffier stukken krijgen en doornemen, overleg met andere raadsleden
Vrijwel niet	Niet
Geen bijzondere voorbereiding / er wordt geen informatie vooraf toegezonden. Het zou goed zijn dit wel te doen	Ik ben al op de hoogte van wat er bestuurlijk speelt. Dus is het voor mij alleen nodig om te bekijken wat er op de agenda staat.
Door te lezen wat er op de agenda staat en verdiepen op interessante onderwerpen.	Stukken lezen.
Aan de hand van agenda, specifieke info verzamelen	Stukken lezen.
Niet	Stukken lezen
Ik ben er niet altijd bij, weinig voorbereiding	De tevoren toegezonden documenten lezen en vooroverleg plegen
Agenda, stukken lezen	Goed o.b.v. aanwezige Info. In fractieverband
Lezen stukken, vormen opinie	Inlezen in de beschikbare stukken.
Ik bekijk de agenda en stem af met mijn fractie	Stukken lezen en met partijgenoten uit de regio voor bespreken
Doornemen stukken	Niet goed genoeg. Betere samenwerking tussen de fracties is gewenst
Nog nooit geweest	Inlezen
Bijgeleverde info doorlezen, agenda bekijken, indien nodig regionaal vooroverleg binnen PvdA	Niet
Doorlezen van stukken en zonder politieke agenda luisteren en meedoen.	Met fractie en Raad
Lezen van ter beschikking gestelde informatie.	Lees de verslagen en de agenda, maar vaak ook in fractieoverleg worden belangrijke punten besproken en een mening gevormd.
Lezen informatie, soms afstemming met partijgenoten in andere gemeenten	Matig tot niet
Stukken lezen	Nog niet meegemaakt
Doornemen van stukken. Weinig regionaal contact tussen lokale partijen. Wel binnen de eigen partij.	Ik lees de agenda en de stukken.
Door de aangereikte informatie te bestuderen.	Thema nalopen, ambtelijk advies erna en daarna contact met eigen partij om een motie te brengen
Gesprek met collega's en het opnemen van de summier informatie	Stukken lezen en verdieping onderwerp van de agenda
Voorbespreken in fractie, eventueel overleg met andere partijen uit andere gemeenten (via fractievoorzitter).	Lezen van voor info en indien nodig overleg met collega raadsleden van mijn partij uit andere steden of collega raadsleden uit mijn gemeente.
Met aangeleverde informatie	Ambtelijke voorbespreking

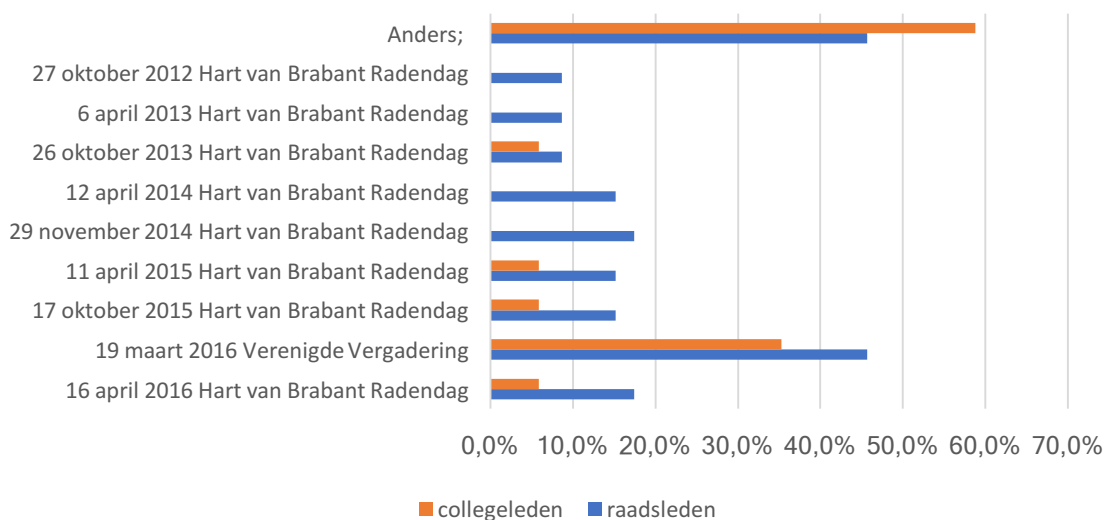
20. In hoeverre vindt u dat de 'radendagen' binnen Regio Hart van Brabant bijdragen aan het uitwisselen van informatie?

21. In hoeverre vindt u dat de 'radendagen' binnen Regio Hart van Brabant bijdragen aan meningsvorming over bepaalde thema's?

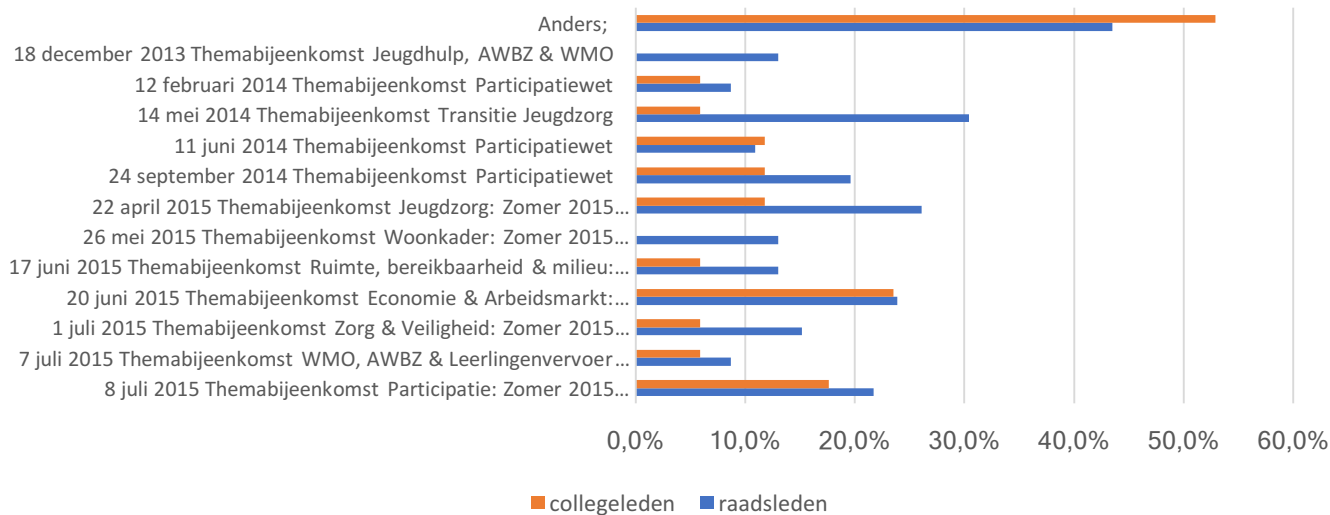
22. Welke 'radendagen' heeft u als erg zinvol ervaren?

Anders:

Overleggen over bedrijfsterreinen weet niet welke datum	Ik kan me er geen herinneren. Ik denk dat dat afdoende antwoord is
Geen enkele bijgewoond	Kan ik me niet herinneren
Ben geen partij tijdens radendagen maar 9 raden met verschillende partijen is moeilijk.	De meeste die ik bezocht heb waren zinvol, ik weet niet meer welk datum welke thema's had en wat ik daarvan vond
Kan ik zo niet aangeven. Wat vreemde vraag	Ik weet niet meer welke in heb bijgewoond
Ken de inhoud niet!	Graag de thema's vermelden, alleen data zegt me niet direct iets.
Dat weet ik niet meer.	De recentste waren beter, precieze data heb ik niet meer op het netvlies. De betrokkenheid van de eerste radendagen was minder dan die bij de latere
Over de thema's welke in het lange termijn programma worden opgenomen, de ambities.	Graag de thema's vermelden, alleen data zegt me niet direct iets.
16 april is niet juist, is 6 april geweest	Nog geen meegemaakt
Kan me niet meer de thema's voor de geest halen	Deze dag was bijzonder vanwege het stemmen. Verder heb ik in mijn geheugen niet een dag zitten die ik mij als bijzonder herinner. Wel onderdelen, maar dan weet ik niet meer op welke Radendag dat was.
Hier kan ik niet op antwoorden. Ik heb al die Radendagen echt niet meer paraat	Kan me niet meer alle radendagen voor de geest halen. Daardoor lastig te beoordelen welke zinvol waren, of mogelijk is het een teken van die zinvolheid dat ik ze niet meer voor de geest kan halen. Vaak eenzijdige informatieoverdracht!
Kan zo snel niet meer terug halen welke dagen	Lastig om hierin een rangorde te bepalen
Nog nooit geweest	Dagen waren informatief maar om daar gelijk de classificatie zinvol aan te geven gaat te ver.
Ik zou het niet meer weten	Kan ik me zo niet meer herinneren

23. Welke 'themabijeenkomst' heeft u als erg zinvol ervaren?

Anders;

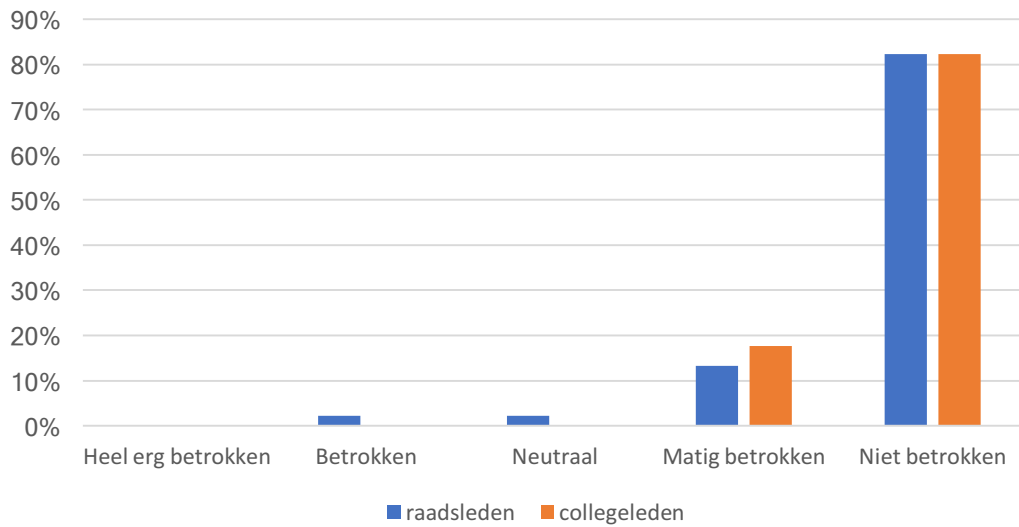
Iedere bijeenkomst brengt wat en geeft informatie	De meeste bijeenkomsten hadden betrekking op het sociale domein en dat behoort niet tot mijn portefeuille.
Geen geweest	Ik was er op 17 juni deels bij, die vond ik niet erg zinvol
Nergens heen geweest	Vluchtelingenproblematiek
Kies mijn thema meestal gericht uit en hoop daar dan de juiste informatie te krijgen.	Niet specifiek, altijd is er wel wat zinnigs mee te nemen
Zie je wat een belasting extra zo'n samenwerkingsverband geeft? En we hebben onze eigen vergadercyclus nog en nog een paar strategische samenwerkingen. Eigenlijk niet te doen!!	Ook hier geldt, geen antwoord mogelijk

Niet bezocht	Te veel zendbijeenkomsten
--------------	---------------------------

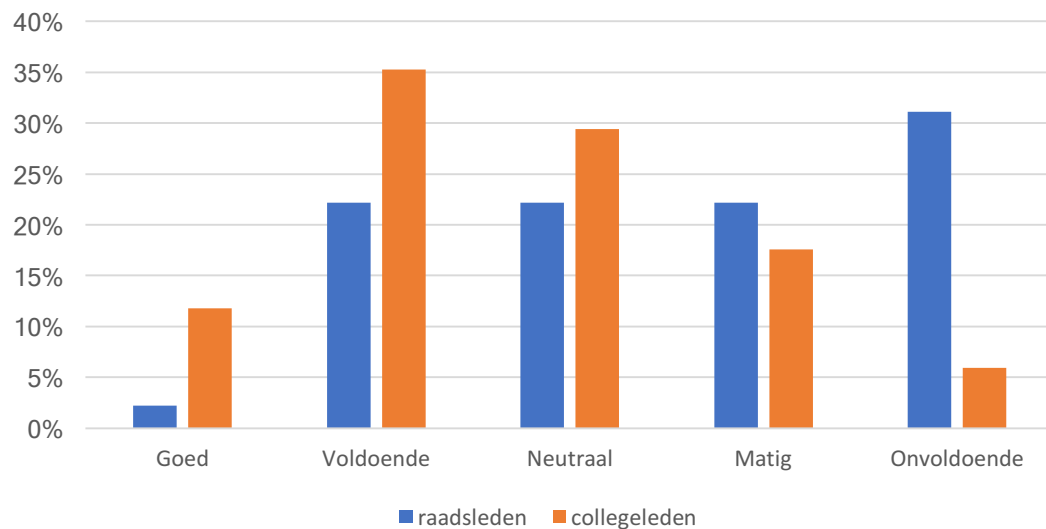
24. De Verenigde Vergadering is op 19 maart 2016 voor het eerst bijeengekomen. Hoe heeft u deze bijeenkomst ervaren?

Positief	Er is in een hard tempo veel 'afgetikt' wat wellicht inhoudelijk anders besproken had moeten worden.
Zeer inspirerend. Gaf een gevoel van verbroedering.	Langdradig, moties en amendementen aftikken
Zinvol. Er was sprake van grote opkomst en betrokkenheid.	Zeer goed
Matig	Verrassend werkbaar maar dan enkel en alleen voor het vergaderthema. Nooit doen voor iets "kleiners".
Positief. Meer betrokkenheid dan andere dagen.	Prima gelopen maar geen gewoonte van maken. Een keer per 4 jaar is voldoende.
Goed. Wel kijken naar het afspiegelingsbeginsel. One man, one vote geeft Tilburg veel stemmen.	Voldoende. Het was goed dat de raden in staat zijn gesteld te reageren op de SMA. Raadsleden waren zelf nog zoekende (per gemeente en/of partij). Een discussie met zo'n grote groep moet wel heel strak worden geleid.
Het viel me niet tegen. Het ging vlot en er zijn serieuze beslissingen genomen.	Heel goed. Voldoende ruimte om met elkaar van gedachte te wisselen en perfect georganiseerd.
Niet echt nuttig. Koste veel tijd/energie, weinig resultaat. Beter is deze energie te stoppen in goede voortrajecten / informatievoorziening gemeenteraden voorafgaand aan besluitvorming	Ging beter dan gedacht. Lekker tempo.
Nuttig, ook door de eigen voorbereiding het meeste het gevoel iets bij te dragen.	Zeer positief
Nuttig, feitelijk voor de eerste keer met elkaar in gesprek/debat	Bijzonder positief
Prima. Goede organisatie, soepel proces, betrokkenheid groot	Goed en strak georganiseerd.
Goed. Was door sommigen goed voorbereid en het gebruik van moties werkte goed. Ook het pre-advies was goed voorbereid.	Positief, jammer dat laat ingediende moties niet serieus behandeld werden door bestuurders.
Zeer goed	Goed
Dat was goed. Kort en krachtig. Wel jammer dat er teveel partijpolitiek werd bedreven door partijen uit gemeenten nog naar elkaar.	Niet meegemaakt, afdrong collegeleden positief
Strakke organisatie	Als bijzonder vanwege het stemmen en dat het de eerste keer was dat we dat uitprobeerden. Maar of het echt democratischer is, is de vraag
Positief goede besluitvorming	Top!
Redelijk chaotisch, discussies konden niet echt ontstaan. Het was het doorwerken van alle punten.	Beter dan verwacht. Goed en zinnig verloop. Gedisciplineerde aanwezigen.
Zeer slecht. Het is gekaapt als een politiek orgaan waarin in een hoog tempo over moties is gestemd zonder goede beraadslagingen. Met zoveel mensen en over zoveel diverse onderwerpen is dat zeer ongepast.	Goede, verbindende bijeenkomst. Onduidelijkheid over wat de status is van de verenigde vergadering en welke bevoegdheden die heeft.
Rommelig.	Zeer zinvol, vraagt om terugkoppeling wat nu met de aangenomen moties is gedaan
Als een verschrikkelijk slecht idee. De dag was veel te veel gericht op het stemmen over moties zonde dat er inhoudelijke discussie plaatsvond. Daardoor wilde vooral iedereen zijn of haar punt maken, waardoor het vooral een showtje werd om punten binnen te slepen voor een persbericht. Op die manier konden fracties laten zien dat ze toch heel goed bezig zijn regionaal. Inhoudelijk of met de SMA had het nauwelijks te maken. Discussies over de echte thema's zoals waar willen we naartoe met de regio en wat is ons lange termijnperspectief kwamen daardoor simpelweg niet aan de orde	Een zeer goede, vlotte wijze van beslissingen nemen waarbij alle gemeenten zijn betrokken.
Positief als eerste stap; moet groeien! En zal dan zeker bij dragen aan meer verbondenheid	Positief, veel belangstelling, goede input en informatie vooraf, duidelijke doorwerking
Positief, samen een vuist kunnen maken. Eindelijk meebesturen i.p.v. langs de kant toekijken en misschien wat wensen en bedenkingen meegeven aan college.	

25. Hoe ervaart u de betrokkenheid van inwoners bij Regio Hart van Brabant?

26. In hoeverre heeft u het gevoel dat u binnen het samenwerkingsverband Regio Hart van Brabant de stem van uw inwoners genoeg representeert?

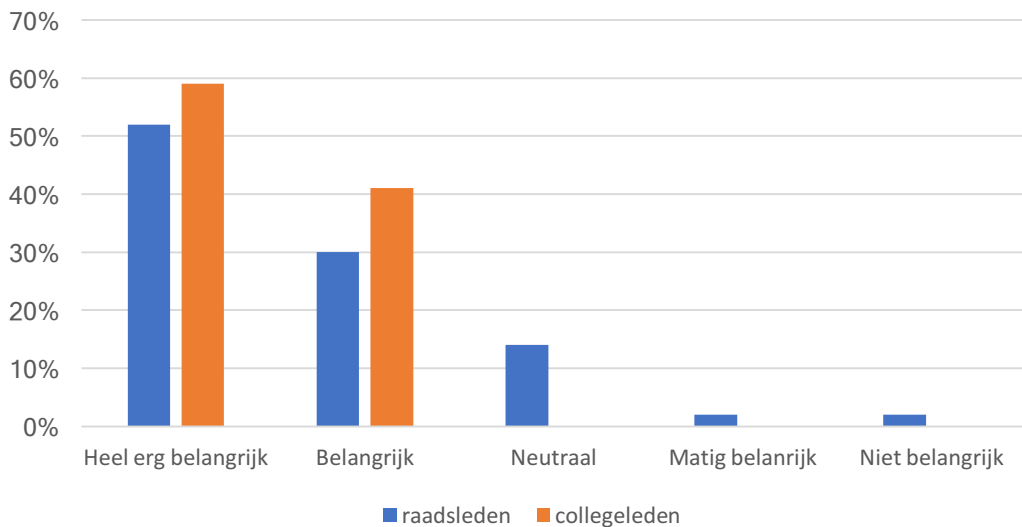
27. Welke drie verbeterpunten kunt u noemen op het gebied van de betrokkenheid van inwoners bij Regio Hart van Brabant? Kunt deze van 1 tot 3 nummeren waarbij nr. 1 het belangrijkste is en nr. 3 minder belangrijk?

1.	2.	3.
Meer bekend maken	Meerwaarde laten zien	Successen regionaal uitdragen
Meer laten zien wat er wordt gerealiseerd	Gezamenlijke acties/projecten organiseren	Noodzakelijkheid uitleggen
Betere informatie over belang van de Regio HvB	Laten zien waar de regio mee bezig is en wat dat betekent voor inwoners van de regio.	Publiciteit zoeken.
Hart van Brabant zichtbaarder maken voor inwoners.	Zorg voor enige mate van belang voor inwoners	Citymarketing voor HvB
Zorg voor bekendheid	Mogelijk een vorm van inspraak regelen	Speciale aandacht voor jongeren, die helemaal lastig te bereiken zijn.
Meer informatie wat de samenwerking doet	Inwoners nog meer betrekken	Een uniforme informatievoorziening aan de

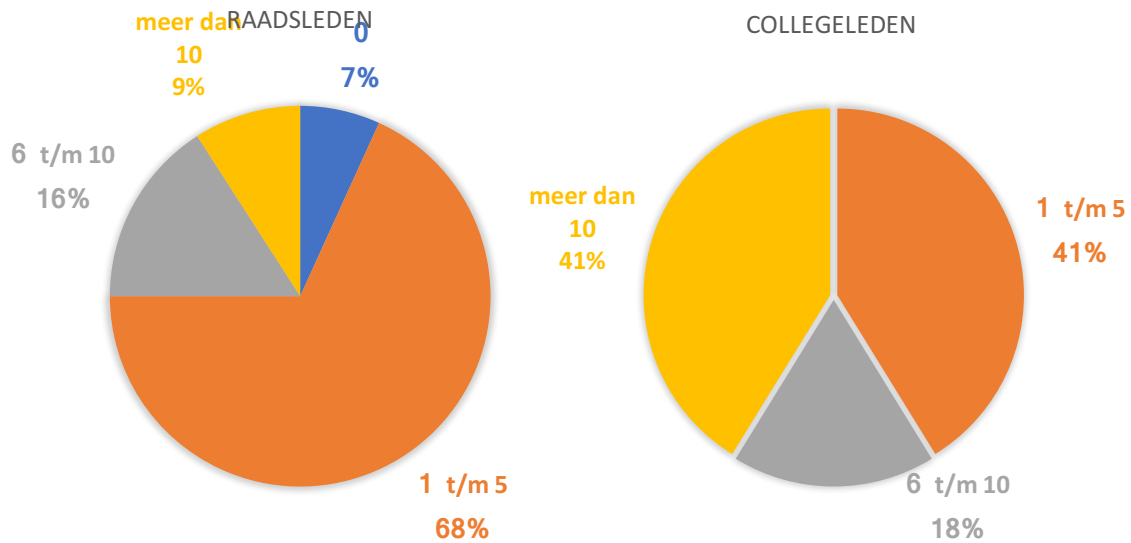
		inwoners.
Inwoners meer verantwoordelijkheid geven	Over voordelen van samenwerking communiceren	Ben aanwezig op de plaatsen waar mensen zijn
Meer de mening van inwoners betrekken door de steden, dorpen en wijken in te trekken.	Zorgen dat het de inwoners gaat interesseren.	Duidelijk maken wat inwoners er aan hebben
Communicatie uitingen (persberichten, social media)	Communicatie/nieuwsberichten via social media	Terugkoppelen
Weet niet of betrokkenheid van inwoners bij HvB een doel op zich moet zijn.	Successen regionaal uitdragen	Aanbesteding hulpmiddelen (rolstoelen etc.)
Vertaling beleid op lokaal niveau uitdragen door college	Inwoners betrekken bij vraagstukken	Successen vieren
Zichtbaar maken wat je kan doen voor de gemeente binnen de regio	Benoem de belangrijkste doelen en ga voor realisatie	Mensen zelf uitnodigen voor de bijeenkomsten
Communicatie richting inwoners pers	Mensen voelen zich betrokken bij buurt of dorp, iets minder gemeente, en nauwelijks bij regio.	Doelen effecten en plannen van regionale samenwerking uitleggen
Niet doen. Wat heeft de inwoner daar dan aan?	Specifieke onderwerpen in een gemeente communiceren vanuit het perspectief van HvB	Organisatie branden
Het gaat voor inwoners er niet om in welke structuur we zaken oppakken maar vooral dat we het doen.	Informatie via kranten en sociale media.	Meer gebruik social media
Meer kenbaar maken	Meer op uitvoeringniveau de gevolgen weergeven.	
Bekend maken onder inwoners wat HvB doet, brochure	Weet nog niet	
Terugkoppeling wat er gedaan is na de inbreng van de thema dagen	Stel een inwoners agenda op en betrek hen er zoveel mogelijk actief bij, net zoals nu met het bedrijfsleven gebeurt	
Ophalen van het net vanuit de gemeente	Bekendheid aan projecten geven	
Eerst bekend maken dat het überhaupt bestaat	Uitnodigen	
Meer gebruik social media	Meer fysiek zichtbaar in openbare ruimte, bijvoorbeeld langs snelwegen	
Bij themabijeenkomsten actief inwoners uitnodigen als toehoorders	Ruimtelijke ordening	
Dat is een mission impossible.	Successen vieren	
Communicatie richting bevolking	Open huis bij de Regio	
Regio is een middel om maatschappelijke doelen te bereiken, geen doel an sich. Daarom is directe betrokkenheid geen thema	Legitimiteit	
In krant en anders blijven uitleggen meerwaarde HvB(-agenda)	Meer verenigde vergaderingen met pers	
Inrichten van een regionaal inwonersforum om mee te laten denken.	Sprekende onderwerpen pakken	
Onderwerpen aangeven die direct inwoners aangaan.	Beeldvorming van toekomstige regionale items bevorderen	
Bekendheid geven over wat hvb voor hen betekend en opleverde	Noemenswaardige thema's brengen als regio naar burgers	
Communiqueer of genereer duidelijke voorbeelden van de meerwaarde van hvb voor inwoners	Bijeenkomsten openstellen burgers	
Belangrijkste vraag is: is die betrokkenheid nodig? Op dit moment niet, volgens mij, dus geen verbeterpunt.	Kan enkel voor concrete projecten die een regio-brede impact hebben.	
Informatievoorziening		
Gemeentelijke herindelingen doorvoeren.		
Fuseren		
Informatie		
Informereren, niets anders		

Inwoners zijn niet op de hoogte van bestaan HVB
Meer als merknaam bij allerlei projecten gebruiken.
Verkeer
Successen vieren
Meer profileren.
Eerst betrekken bij de gemeente, daarna kun je pas vervolgstappen nemen.
Betere informatievoorziening
Democratie
Hier moeten we niet te veel aandacht aan besteden
Straten bij gemeenteraden
Via de media op alle fronten
Gezamenlijke onderwerpen meer kenbaar maken
In lokale media meer doelen bespreken
Eerst vaststellen of dit wenselijk is
Verdienste zichtbaar maken
Meer regionale publiciteit
Inwoners goed informeren via de media over de gespreksthema's.
Directe betrokkenheid van inwoners is nauwelijks te realiseren.

28. Vindt u in zijn algemeenheid regionale samenwerking belangrijk voor uw gemeente?

29. Bij hoeveel regionale samenwerkingsverbanden bent u betrokken vanuit uw gemeente?

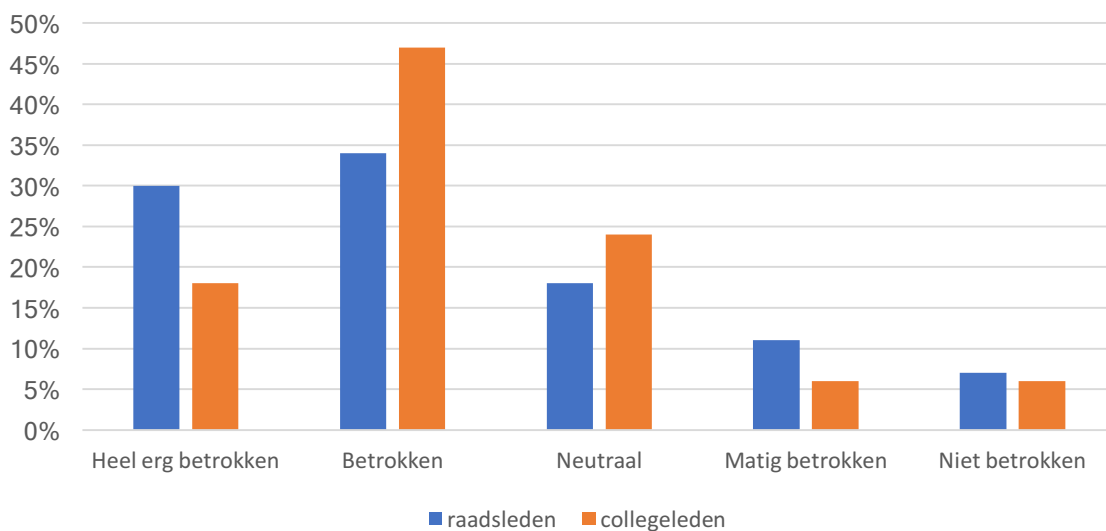

30. Welke van deze samenwerkingsverbanden vindt u het meest waardevol en waarom?

Uiteindelijk toch Hart van Brabant en dan nadrukkelijk t.a.v. sociaal domein	Zijn allen waardevol en lastig te vergelijken.
Regio Hart van Brabant vanwege de samenwerking op heel belangrijke beleidsterreinen, zoals de Jeugdzorg	HvB
HvB. Omdat het taken vervult waar gemeenten an sich niet voor geëquipeerd zijn.	Voel me nooit betrokken geweest bij regionale samenwerking
1.Hart van Brabant, 2.Goirle-Hilvarenbeek-Oisterwijk	Baanbrekers
RUD, Veiligheidsregio, Hart van Brabant. Deze geeft een meer waarde aan de regio	Veiligheidsregio
B5 en PS omdat hier een grote mate is van gelijkwaardigheid	Die waar het meerwaarde oplevert
Bestuurscommissie Jeugd. Afbreukrisico is zeer groot. Samenwerking is noodzakelijk en beperkt het risico.	Allemaal. Soms zijn ze verplicht (VR, RUD, Jeugd) en soms omdat we erin geloven dat het zo de beste manier van werken is.
Langstraat, Hart van Brabant, Platform middelgrote gemeenten, contacten met provincie	Allen zijn belangrijk!
Hart van Brabant en Midpoint. Deze samenwerkingen gaan ver.	Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat, omdat het belang van veel inwoners en ondernemers hieraan verbonden is.
WMO zaken (professionaliteit), belastingsamenwerking (efficiency), veiligheidsregio (kwaliteit), GGZ (kwaliteit)	Midden Brabant. We leven niet op een eiland en hebben elkaar hard nodig.
GGD , deze loopt goed, is voor iedereen duidelijk en herkenbaar	ABG (i.v.m. het feit dat de gehele bedrijfsvoering daarin is ondergebracht)
Niet te vergelijken of te scoren t.o.v. elkaar	Samenwerking Goirle / Hilvarenbeek / Oisterwijk. Belangrijk i.v.m. behoudt van zelfstandigheid gemeente.
GR Baanbrekers en hart van Brabant, GGD	De samenwerking met Hilvarenbeek en Oisterwijk is het meest aansprekend door de beperkte schaal
Jeugdzorg en veiligheid	Milieu. Kostenbesparing en expertise
Veiligheidsregio, omdat dit vaak niet alleen kan worden opgepakt	Baanbrekers, Relatief kleinschalig en dicht bij de drie gemeenten. Bovendien belangrijk vanwege de taken o.a. uitvoering Participatiewet
Baanbrekers	Diamantgroep en Midpoint
Samenwerking met onze buurgemeenten	Hart van Brabant
Milieu, zorg huisvesting deze overlappen elkaar bij gemeenten. Het kan niet zo zijn dat je zorg afhangt van waar je woont.	HvB, regelt het meeste
Belangrijkste samenwerkingsverbanden: 1. ABG-organisatie (ambtelijke gefuseerde organisatie), 2. Veiligheidsregio, 3. OMWB, 4. Jeugdzorg (ism Tilburg)	Hart van Brabant om het regiobelang.

Jeugdzorg, omdat dit wel garandeert, dat regionaal goede zorg voor de jeugd gegarandeerd blijft.	Samenwerking inkoop voor zorg.
Veiligheidsregio, omdat die een hele duidelijk taak heeft.	Hangt af van het thema, er is niet 1 exclusieve schaal, het is dansen op schalen, de belangrijkste schaal is uiteraard die van de eigen inwoners en bedrijven
Veiligheid. Daar is ieder bij gebaat.	Weet ik niet
ABG gemeenten (ambtelijke organisatie), Veiligheidsregio (veiligheid is primaire levensbehoefte)	Bestuurscommissie Jeugd, Groot belang, resultaat en werkwijze is way to go voor ook andere samenwerkingsverbanden
Eigen partij (D66) en via gemeenteraad in Hart van Brabant	Op het terrein van arbeidsmarkt en Participatiewet
GGD en veiligheid omdat dit veel breder speelt met lokale accenten. Geldt ook voor HvB voor het sociale domein en economische samenwerking.	Hart van Brabant, Brabantstad. Samen kunnen we meer en in belang van inwoners van gemeente moeten we meer.
Hart van Brabant, omdat onze gemeente te kleinschalig is op bepaalde vakgebieden.	Regio Hart van Brabant
Hvb en GHO	Moeilijk te zeggen
Dit zou Hart van Brabant kunnen zijn, zij gaan over de relevante onderwerpen, door het gebrek aan actie denk ik dat het toch de doeners van de GGD en de veiligheidsregio worden.	HvB

31. In hoeverre voelt u zich betrokken bij Midpoint Brabant als een van de twee uitvoeringsorganisaties van het speerpunt 'milieu en economie' van Regio Hart van Brabant?

Bijlage 3: Schema met overzicht 9 regio's

Gluren bij de burens; *wat kunnen we leren van andere regio's?*

Hieronder volgt een overzicht van de verschillende invullingen van de rol van raadsleden in 8 casestudy regio en in Regio Hart van Brabant.

Regio	Informatieverstrekking ¹²	Vertegenwoordiging	Kaderstellen	Controle
Drechtsteden 6 gemeenten WGR (voormalig Stadsgevest)	<p>Raadsinformatiesysteem (RIS) en vergader app IBABS.</p> <p>Drechtraadsleden worden ook per e-mail geïnformeerd van nieuwe stukken en lokale raadsleden via de lokale griffiers.</p> <p>Factsheets & animaties informeren over regionale speerpunten.</p> <p>Geluidsoptnamen van 'Carrousel', geschreven verslag van Drechtstedenraad, beide verspreid via RIS.</p>	<p>Inwoners, lokale raadsleden en commissieleden hebben direct insprekrecht in de Carrousel. Deze brengt advies uit aan de Drechttraad en voert overleg met het Drechtstedenbestuur.</p> <p>Fracties van dezelfde politieke kleur werken op regionale schaal samen.</p>	<p>Algemeen Bestuur van de regio wordt gevormd door de Drechttraad, bestaande uit raadsleden. Iedere fractie heeft 1 vertegenwoordiger in de Drechttraad. Raadsleden in de Drechttraad hebben formeel stemrecht. Het stemgewicht wordt bepaald door het aantal stemmen die bij de gemeenteraadsverkiezingen voor de betreffende partij zijn gehaald. Het Meerjarenbeleid wordt vastgesteld door de Drechttraad.</p> <p>De Drechttraad vergadert op Drechtsteden-dinsdag in de avond. Iedere eerste dinsdag van de maand.</p> <p>De agendacommissie (bestaande uit 2 raadsleden per gemeente) bereidt vergaderingen van de Carrousel en Drechttraad voor.</p> <p>Een Carrousel brengt advies uit aan de Drechttraad.</p>	<p>De uitvoering van het Meerjarenbeleid ligt bij het Drechtstedenbestuur. Deze wordt gecontroleerd door de Drechttraad.</p> <p>De Regiogriffie ondersteunt Drechttraad (en commissies en raadsorganen). En bewerkstelligt de procesbewaking; zorgt ervoor dat de Drechttraad haar controlerende rol goed kan uitvoeren.</p>
Twente 14 gemeenten WGR (voormalig WGR-plus regio)	<p>Digitaal besloten platform 'Extranet' met alle documenten voor raadsleden.</p> <p>Fysieke bijeenkomsten zijn populair als de raadsleden hierin een kaderstellende of controlerende rol hebben</p>		<p>Momenteel zijn raadsleden vertegenwoordigd in een Twenteraad (hierin nemen alle raadsleden van de regio zitting). In de Twenteraad kunnen alle raadsleden meedenken over strategische thema's die voor de regio van belang zijn.</p> <p>In het presidium zit vanuit elke gemeenteraad 1 raadslid. Wanneer een resolutie wordt aangenomen kan de Twenteraad bestuursopdrachten verstrekken. Hun advies is zwaarwegend.</p> <p>Raadsleden in Twente gaven aan dat ze bijeenkomsten interessant vinden wanneer deze een kaderstellend/en/of controlerend karakter hebben.</p>	<p>In de enquête die in deze regio onder raadsleden is uitgevoerd wordt aangegeven dat ze graag meer zicht willen hebben op de regionale besluitvorming.</p> <p>Suggestie: online tijdlijn met relevante documenten daaraan gekoppeld.</p>
Metropool-regio Eindhoven 21 gemeenten WGR (voormalig WGR-plus regio)	<p>Witboek voor de Raadstafel21 met duidelijke procedurebeschrijvingen en uitleg bij verschillende rollen van partijen in de regionale samenwerking.</p> <p>In infographics wordt in 1 oogopslag informatie gegeven over de regio: gemeenten, inwoners, bestuurlijke structuur.</p>	<p>De Raadstafel21 heeft als o.a. doel op regionale schaal (getrapt) het geluid van de burger te laten horen. Ze staat veel dichterbij op besluitvoering en werkzaamheden binnen regio daardoor wordt er veel meer rekening gehouden met het draagvlak in de raden. Via</p>	<p>Binnen de Raadstafel21 zijn 2 raadsleden per gemeente vertegenwoordigd. De raadsleden zijn de voelspriet van de gemeente. Men adviseert vooral hoe raadsleden betrokken kunnen worden bij de verschillende thema's.</p> <p>De Raadstafel komt 4 keer per jaar bij elkaar. Eerst een plenair deel daarna in werkgroepen per thema</p>	<p>De Raadstafel21 is niet politiek en hoeft niet anoniem te zijn. Ze controleert of de gemeenteraden voldoende betrokken zijn geweest en of er probleempunten zijn. Het is geen formeel inhoudelijke controle, die ligt bij de</p>

¹² In alle regio's is een vorm van **Passieve informatievoorziening aanwezig**. Denk hierbij aan verplichte informatie vanuit WGR-regeling, website of ander systeem met regionale stukken, nieuwsbrieven, e-mails, etc.

		<p>hun vertegenwoordiger in de Raadstafel21 kunnen raadsleden invloed uitoefenen op de agenda.</p> <p>Er worden regionale themabijeenkomsten georganiseerd waar naast raadsleden o.a. ook inwoners betrokken worden.</p>	<p>uit elkaar.</p>	<p>gemeenteraadsleden. Raadstafel is nadrukkelijk geen regionale 'gemeenteraad'.</p> <p>Raadstafel 21 wordt gezien als middel voor betere communicatie met gemeenteraden.</p> <p>Het werkt als smeeroelie en leden raadstafel hebben een ambassadeursfunctie. Ook voeren zij de controle op het proces uit. Ze beoordelen of raadsleden voldoende betrokken zijn.</p>
<p>Metropoolregio Rotterdam-Den Haag</p> <p>23 gemeenten WGR</p> <p>Het algemeen bestuur van het samenwerkingsverband bestaat uit collegeleden die verantwoording afleggen aan gemeenteraden.</p>	<p>Er worden inspiratiesessies en thematafels georganiseerd voor raadsleden.</p>	<p>Er worden regionale themabijeenkomsten georganiseerd waar naast raadsleden o.a. ook inwoners betrokken worden.</p>	<p>Raadsleden hebben zitting in een regionale adviescommissie (2 raadsleden per gemeente). Deze is ingericht per strategisch agendapunt in de regio. De twee adviescommissies zijn ingericht om 'aan de voorkant' bij te dragen aan de strategische programmalijnen.</p> <p>Adviescommissie is bevoegd om een advies uit te brengen over een besluit d.m.v. een zienswijze en het uitbrengen van advies op verzoek of op eigen initiatief.</p>	
<p>Regio West Brabant</p> <p>19 gemeenten WGR</p>	<p>Griffiers hebben introductieprogramma gemaakt voor nieuwe raadsleden waarin uitleg over de regionale samenwerking aan de orde komt. In de 'radenspecial' worden 4 voorbeelden uit de regio toegelicht over hoe gemeenten invulling geven aan de rol van raadsleden in de regio.</p> <p>Daarnaast heeft de Regio West Brabant een markt georganiseerd voor nieuwe raadsleden om kennis te maken met medewerkers, strategische opgaven regio.</p> <p>Er worden gespreksavonden voor raadsleden georganiseerd.</p>		<p>In de denktank kunnen raadsleden die affiniteit hebben met het onderwerp mee kunnen denken. Zij adviseren niet het algemeen bestuur van de regio maar raadsleden in de regio. De bevindingen van de denktank worden gedeeld zodat raadsleden deze kunnen gebruiken in het lokale besluitvormingsproces.</p>	
<p>Rivierenland</p> <p>10 gemeenten WGR</p>	<p>Deze regio heeft een visualisatie gemaakt over de rol van raadsleden in de regio.</p> <p>Er wordt jaarlijks een informatieavond voor raadsleden belegd over de regionale begroting e.d.</p> <p>Collegeleden van de deelnemende gemeenten ontmoeten elkaar maandelijks tijdens de zogeheten 'regiomiddag'. Soms wordt er een avondprogramma met raadsleden georganiseerd.</p>		<p>Ze hebben hier een regionale agendacommissie (2 raadsleden per gemeente) die de raden 'in positie' brengt wat betreft de kaderstellende rol</p> <p>De agendacommissie maakt geen inhoudelijke keuzes maar bepaalt wel welke dossiers erop welk moment op de agenda komen te staan in de lokale raden en houdt overzicht.</p>	<p>Regionale agendacommissie brengt raden in positie met een focus op de controlerende rol.</p> <p>De regionale agendacommissie adviseert het Algemeen Bestuur van de regio over de betrokkenheid van raden, onderwerpen van regionale samenwerking, procesgang, planning,</p>

	De rol van raadsleden in de regio heeft men d.m.v. een Prezi presentatie verduidelijkt.			agendasetting. De regionale agendacommissie is bedoeld als 'borgpen' voor de juiste betrokkenheid van raden bij belangrijke vraagstukken.
Achterhoek 7 gemeenten WGR	<p>Het Algemeen Bestuur van de regio gaat voor specifieke thema's ook langs bij de gemeenteraden om toe te lichten.</p> <p>In infographics wordt in 1 oogopslag informatie gegeven over de regio: gemeenten, inwoners, bestuurlijke structuur.</p> <p>Regelmatig georganiseerde raadsbijeenkomsten over het proces (sterker in positie brengen van raden) en in deelsessies over inhoudelijke thema's.</p> <p>I.v.m. de bevolkingsprognoses werden er voor raadsleden extra leerkringavonden georganiseerd om hen te informeren over de effecten en gevolgen van krimp.</p>	<p>Fracties van dezelfde politieke kleur werken op regionale schaal samen.</p> <p>Er worden regionale themabijeenkomsten georganiseerd waar naast raadsleden o.a. ook inwoners betrokken worden.</p>		
Stedendriehoek 7 gemeenten WGR	<p>Introductiefilm over regio (proces en inhoud).</p> <p>"DB on tour": het dagelijks bestuur van de regio gaat langs bij gemeenteraden om het gesprek aan te gaan met raadsleden.</p> <p>Raadsinformatiedagen en regionale raadsbijeenkomsten over rol raad in regio en over inhoudelijke thema's.</p> <p>Factsheet om regionaal belang van 'cleantech regio' uiteen te zetten.</p> <p>Men organiseerde tijdens het 'regiofestival' verschillende regionale speerpunten. Raadsleden, burgemeesters, wethouders, gedeputeerden en ambtenaren uit de regio waren uitgenodigd. Er was veel aandacht voor 'netwerken'.</p>			
Hart van Brabant 9 gemeenten WGR	Er worden radendagen en themasessies georganiseerd om regionale thema's toe te lichten.		Dit jaar hield regio Hart van Brabant voor het eerst haar Verenigde Vergadering . Het is een formele raadpleging van de leden van alle raden van de gemeenschappelijke regeling. Leden hebben hier stemrecht .	

Bijlage 4: referenties casestudies

Drechtsteden:

- <https://www.drechtsteden.nl/bestuur-en-samenwerking/drechtraad-en-drechtstedenbestuur>
- <https://www.drechtsteden.nl/drechtraad/hoewerktde-drechtraad>
- <https://www.drechtsteden.nl/het-gebied-drechtsteden>
- <https://www.drechtsteden.nl/regionale-ambities>
- <https://www.drechtsteden.nl/regionale-ambities> (infographic bereikbaarheid)
- <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2016-73000.html>

Twente

- <http://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/nieuws/raden-twente-zoeken-grip-op-regio.9547061.lynkx?mt=eKuqc56zRaylWxssOgTMXQ&vk=f17W0JP2dJnbybrtiBvkOg&pub=1002>
- <http://www.regiotwente.nl/over-regio-twente/organisatie>
- http://essay.utwente.nl/71001/1/Velderman_BA_BMS.pdf
- <http://regiotwente.nl/bestuur/algemeen-bestuur>
- http://regiotwente.nl/images/website/projecten/twentse_samenwerking/documenten/Aanpassing_Regeling_Regio_Twente.pdf
-

Metropoolregio Eindhoven

- <https://metropoolregioeindhoven.nl/over-ons>
- <https://metropoolregioeindhoven.nl/netwerk/raadstafel21>
- <https://metropoolregioeindhoven.nl/over-ons/mediabibliotheek/witboek-raadstafel21>
- Witboek raadstafel21
- <http://metropoolregioeindhoven.nl/netwerk/algemeen-bestuur>
- <http://metropoolregioeindhoven.nl/over-ons/official-publicaties/gemeenschappelijke-regeling>
- http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/historie/Metropoolregio%20Eindhoven/363925/363925_1.html

Metropoolregio Rotterdam-Den Haag

- <http://mrdh.nl/orgaan/algemeen-bestuur>
- <http://mrdh.nl/bijeenkomst/metropolitaan-debat>
- <http://mrdh.nl/projecten>
- <http://mrdh.nl/orgaan/adviescommissie-vervoersautoriteit>
- <http://mrdh.nl/sites/mrdh.nl/files/files/2013-10-28%20Gemeenschappelijke%20RegelingMetropoolregio%20Rotterdam%20Den%20Haag%202014.pdf>

West-Brabant

- <http://www.raadslid.nu/content/nieuwe-west-brabantse-raadsleden-met-procesafspraken-meer-grip-op-regio-aflevering-6-uit-de->
- <https://denktank-verbonden-partijen-west-brabant.email-provider.nl/web/yj6ltj5swt/a2ta7nlquo/57s44fnkni/fmoesppd8q>
- <http://www.west-brabant.eu/over-rwb/strategische-agenda/3886>
- <http://www.west-brabant.eu/over-rwb/feiten-en-cijfers/3883> (infographics)
- [http://www.west-brabant.eu/media/Definitieve_versie_website_januari_2011%20\(1\).pdf](http://www.west-brabant.eu/media/Definitieve_versie_website_januari_2011%20(1).pdf)
- <http://www.west-brabant.eu/media/Radenspecial.pdf>
- http://www.west-brabant.eu/media/Gemeenschappelijke_Regeling_versie_sep_2011.pdf

Rivierenland:

- <http://www.regiorivierenland.nl/wie-waarom-waar>
- <http://www.regiorivierenland.nl/news/12/15/Regionale-agendacommissie-Regio-Rivierenland-van-start>
- <http://www.regiorivierenland.nl/diensten-speerpunten-onderwerpen>
- <http://www.regiorivierenland.nl/u-als-raadslid/u-als-raadslid-2/hoe-ontmoet-ik-andere-raadsleden>
- <http://www.regiorivierenland.nl/u-als-raadslid/u-als-raadslid-2/hoe-verloopt-de-besluitvorming>
- <http://www.regiorivierenland.nl/u-als-raadslid/u-als-raadslid-2/wat-is-mijn-invloed>

Achterhoek:

- <http://regioachterhoek.nl/wp-content/uploads/2016/04/Uitnodiging-raadsleden-voor-30-november-2016DEF.pdf>
- <http://regioachterhoek.nl/samenwerkende-gemeenten/samenwerking-in-de-achterhoek/>
- <http://regioachterhoek.nl/samenwerkende-gemeenten/raadsleden/>
- <http://regioachterhoek.nl/samenwerkende-gemeenten/> (infographic)
- <http://regioachterhoek.nl/wp-content/uploads/2015/11/20-ste-Samenwerkingsregeling-Regio-Achterhoek.pdf>
- <http://regioachterhoek.nl/actueel/raadsleden-aan-zet-regionale-dossiers/>

Stedendriehoek:

- <http://www.regiostedendriehoek.nl/innovatie> (factsheets)
- <https://www.youtube.com/watch?v=WYS60LDeM8> (introductiefilm)
- <https://www.deventer.nl/besturen/vergaderingen-gemeenteraad/2011/7/6/politieke-markt-raadsvergadering-6-juli-2011/2011/7/6/politieke-markt-6-juli-2011/db-on-tour-gesprek-raadsleden-met-dagelijks-bestuur-regio-stedendriehoek>
- <http://www.regiostedendriehoek.nl/publicaties/digitale-nieuwsbrief/nieuwsbriefartikelen-vanaf-juli-2014/raadsleden-betrokken-bij-stedendriehoek>
- <http://www.regiostedendriehoek.nl/organisatie>
- <http://www.regiostedendriehoek.nl/samenwerking>
- <http://www.regiostedendriehoek.nl/regiofestival>
- <http://www.regiostedendriehoek.nl/de-agenda/vier-troeven>